

6. ETENDUSKUNSTID

- teater
- tants
- festivalid

Teatrite, ettevõtete, ühenduste arv:	95	teatrit, ettevõtet, ühendust	(2007. a)
Töötajate arv:	2 030	inimest	(2007. a)
Tulud:	623	mln kr	(2007. a)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
6.1. PAKKUMINE	5
6.1.1. Etendusasutuste arv	5
6.1.2. Töötajate arv	9
6.1.3. Turu maht	10
6.1.4. Väliskaubandus	13
6.2. NÕUDLUS	15
6.2.1. Siseturu tarbimismaht ja klientuur	15
6.2.2. Avaliku sektori huvid	21
6.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA	22
6.3.1. Finantseerimine	22
6.3.2. Organiseeritus	30
6.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega	32
6.4. HARIDUS	35
6.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED	38
6.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS	41
6.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD	42
Lisa 6.1. Etenduskunstide tegevusalad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi	43
Lisa 6.2. Eesti Kultuurkapitali varade moodustumise ja jaotamise skeem	44

SISSEJUHATUS

Käesolevas töös on etenduskunstide alla liigitatud sõna- ja muusikateatrid ning tants. Töö kajastab statistiliste andmete osas teatreid, mille kohta oli andmeid kogunud Eesti Teatri Agentuur. Kuna valim statistiliste andmete kogumisel on aasta-aastalt muutunud (suurenenud), siis aastate lõikes andmed võrreldavad ei ole. Lisaks teatritele on töösse haaratud ka etenduskunstidega seotud äriühingud vastavalt Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorile (vt lisa 6.1). Statistilised andmed puuduvad Eestis mittetulundusühingute kohta, samuti ei käsitleta rahvateatrite ja huviringide tegevust. Statistiliste andmete kõrval on tuginetud ka eksperthinnangutele.

Teatrid võib sisuliselt liigitada sõna-, tantsu- ja muusikateatriteks, kuid piirid ei ole alati väga selged. Puhtakujulisest muusikateatrist (sh ballett) võib Eestis rääkida vaid Rahvusoper Estonia puhul, Teater Vanemuine tegutseb nii muusika-, tantsu- kui sõnateatrina, Ugala Teater ja Von Krahli Teater on sõnalavastuste kõrval edukalt etendanud ka muusikalavastusi. Riiklik statistika on teatreid analüüsides jaganud teatrid avalik-õiguslikeks, riigi-, munitsipaal- ja eraõiguslikeks väiketeatriteks (mittetulundusühingute vormis).

LÜHIKOKKUVÕTE

Etenduskunside all vaadeldakse käesolevas töös teatri- ja tantsukunsti. Kui 2004. aastal sai riigilt tegevustoetust 20 teatrit, siis 2007. aastal oli toetuse saajate arv tõusnud 25 teatrin. Riigipoolset abi jagus ka kahele tantsukultuuri arendavale mittetulundusühingule. Valdkonna ülevaade kajastab andmeid riigilt tegevustoetust saanud teatrite, Äriregistris registreeritud etenduskunside valdkonnas tegutsevate ettevõtete ning tantsukoolide ja -õpetajate kohta.

Teatrikunstil on Eestis väga pikaajalised traditsioonid ning valdkond on ühiskonnas kõrgelt väärtustatud. Riik katab teatrite kuludest keskmiselt 60%, olles sellega üks enim riiklikult toetatav loomemajanduse valdkond. Teatrilal oli etendusasutustes 2007. aastal koosseisulisi töötajaid 1 767, kellele lisandus 2 569 lepingulist töötajat. Teatrite tulud olid 2007. aastal 584 miljonit krooni. Etenduskunstidega seotud äriühinguid oli 52, töötajate arvuga 63 inimest ja müügituluga 23 miljonit krooni. Tantsu valdkond on killustatud erinevate projektide, stuudiote ja koolide vahel, seejuures andmed tantsuteatrite ja klassikalise tantsu kohta kajastuvad teatrite majandusandmetes. Lisaks oli 13 ühenduse põhitegevus seotud tantsuga, töötajaid oli seal hinnanguliselt 200 ja müügitulu 16 miljonit krooni.

Etenduskunside valdkonna koondnäitajad 2007. aastal

	Kollektiivide arv	Töötajate arv	Tulud*, mln kr
Etendusasutused	30	1 767	584,1
Etenduskunstidega seotud äriühingud	52	63	22,6
Nüüdistantu ühendused	13	200	15,8
Kokku valdkonnas	95	2030	622,5

* Äriühingutel müügitulu.

Kokku ulatub etenduskunside turu maht 623 miljoni kroonini, kuid see ei haara kõiki mittetulundusühinguid, teatri- ja tantsufestivale ning väikesi riigi toetuseta tegutsevaid ühendusi. Etenduskunside ekspordis on oluline koht tantsulavastustel. Elava publiku huvi on pälvinud nii klassikalise tantsu kui ka nüüdistantu lavastused. Sõnalavastuste ekspordi piirab keelebarjäär ja suured kulud. Etenduskunside valdkonna import on väike ning sageli seotud erinevatel festivalidel toimuvaga.

2008. aastal pingestus üldine majandusolukord, mis ei säästa ka etenduskunside valdkonda. Etenduskunside turumaht jääb lähiaastatel valdavalt samaks või pigem väheneb. Uuslavastuste arv on viimastel aastatel vähenenud. Piletite käibemaksu tõus 2008. aastal ei ole senini oluliselt publiku huvi küll jahutanud, kuid sissetulekute kahanedes võib väheneda ka etenduste külastatavus. Tööhõive lähiaastatel ei suurene. Probleemiks on mõningane näitlejate üleproduktioon. Tantsukunstis on probleemiks välisriikidest tulev odavam tööjõud. Samas Eestis koolituse saanud noored tantsijad siirduvad sageli omakorda teistesse riikidesse.

6.1. PAKKUMINE

6.1.1. Etendusasutuste arv

Eesti teatrite võrk koosneb riigi-, munitsipaal, era- ja harrastusteatritest. Kuuluvuse järgi jagunevad teatrid riiklikeks ja mitteriiklikeks teatriteks. Riiklik kultuuripoliitika näeb ette riigipoolset teatrikunsti toetamist teatri omandivormist olenemata. Eesmärgiks on hoida teatrite külastatavus aastas vähemalt 900 000 külastuse tasemel ning keskmist piletihinda mitte üle 1% riigi keskmisest palgast. Teatrialast statistikat on kogunud Eesti Teatriliidu Teabekeskus, kes 2008. aasta alguses liideti Eesti Näitemänguagentuuriga. Uus ühendus Eesti Teatri Agentuur jätkas mõlema asutuse senist tegevust. Eesti Teatri Agentuuri poolt kogutud statistilised andmed hõlmavad kõiki riigieelarvest tegevustoetust saavaid teatreid (vt tabel 6.1) ning 2007. aastal lisandusid nendele veel kolme tegevustoetust mittesaava erateatri (Emajõe Suveteater, Kell Kümme ja Salong-Teater) statistilised andmed. Riigilt said 2007. aastal tegevustoetust 25 kutselist teatrit, kellest 1 tegutses avalik-õigusliku asutusena, 4 Kultuuriministeeriumi hallatava riigiasutusena, 4 riigi või riigi osalusega sihtasutusena, 3 teatrit olid kohalike omavalitsuste asutused, 12 olid mittetulunduslikud eraõiguslikud väiketeatrid ja 1 tantsuteater. Valdav osa neist on teatrid oma maja, püsiva trupi ning aastaringse etendustegevusega. Riigipoolset toetust jagus ka kahele tantsukultuuri arendavale mittetulundusühingule – Sõltumatu Tantsu Ühendus ja Valgete Ööde Festival.

Lisaks tabelis 6.1 nimetatud teatritele tegutsevad ja annavad Eestis etendusi Fine 5 Tantsuteater, Komöödiateater, Noorte Teatritehas, Teoteater, Sagar Sagitta, Teater Kohvris, Varius, Uus Vana Teater, Vene Noorsooteater, Raadioteater, mis kuulub Eesti Raadio (2007. aastast – Eesti Rahvusringhääling) koosseisu, MTÜ Muusikaliteater (Smithbridge Productions) jt.

Äriregistri teabesüsteemis on aga lisaks riigilt tegevustoetust saavatele teatritele veel kirjas ligi viiskümmend ettevõtet, mis on seotud etendustegevusega, kuid on valdavalt mittetulundusühingud. Rahvakultuuri Keskuse andmetel on Eestis lisaks 279 organisatsiooni ja kollektiivi, kes on harrastuslikul tasemel seotud etenduskunstiga. Tegutseb 2 üliõpilasteatrit, 5 erivajadustega inimeste teatritruppi, 8 külateatrit, 124 kooliteatritruppi, 61 näiteringi, 7 nukuteatrit, 62 harrastusteatrit ja 1 rahvateater. Harrastusteatrite valdkonnas tegutseb 319 inimest. Siiski kõik nad ei tegutse igal aastal ja on ka truppe, mis tulevad kokku ainult üheks etenduseks. Rahva- ja erateatrite suur arv peegeldab nii Eesti inimeste suurt teatritegemise huvi (isetegemine), kui huvi etenduste vastu (vaatamine), mõlemad tendentsid on heaks aluseks teatri järjekestvusele. Mittetulundusühingutest teatrite kohta ei koguta informatsiooni, nende majandustegevuse kohta puudub info Äriregistris. Ülaltoodud põhjustel ning seetõttu, et loomemajandusliku kaardistamise aluseks on professionaalne äritegevus (mitte harrastuslik), piirduakse töös valdavalt teatritega, mille kohta omab andmeid Eesti Teatri Agentuur.

Tabel 6.1. Riigilt tegevustoetust saanud Eesti etendusasutused 2007. aastal

Etendusasutus	Asukoht	Kuuluvus	Vorm
1. Eesti Draamateater	Tallinn	riiklik	sihtasutus
2. Eesti Nuku- ja Noorsooteater	Tallinn	riiklik	riigiasutus
3. Kuressaare Linnateater	Kuressaare	mitteriiklik	munitsipaalteater
4. Nukuteater Lepatriinu	Jõhvi	mitteriiklik	eraõiguslik väiketeater
5. Ühendus R.A.A.A.M	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik projektiteater
6. Endla Teater	Pärnu	riiklik	riigiasutus
7. Rahvusooper Estonia	Tallinn	riiklik	avalik-õiguslik asutus
8. Rakvere Teater	Rakvere	riiklik	sihtasutus
9. Võru Linnateater	Võru	mitteriiklik	munitsipaalteater
10. Vene Teater	Tallinn	riiklik	sihtasutus
11. Stuudio Theatrum	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik väiketeater
12. Tallinna Linnateater	Tallinn	mitteriiklik	munitsipaalteater
13. Studioteater Ilmarine	Narva	mitteriiklik	eraõiguslik väiketeater
14. Teater Vanemuine	Tartu	riiklik	riigiasutus
15. Vana Baskini Teater	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik väiketeater
16. Teater NO99	Tallinn	riiklik	riigiasutus
17. VAT Teater	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik väiketeater
18. Ugala Teater	Viljandi	riiklik	sihtasutus
19. Von Krahli Teater	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik väiketeater
20. Teater Tuuleveski	Jõhvi	mitteriiklik	eraõiguslik projektiteater
21. Drugoi Teatr	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik projektiteater
22. Pärimusteater Loomine	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik projektiteater
23. Kanuti Gildi Saal	Tallinn	mitteriiklik	tantsuteater
24. Nargen Opera	Tallinn	mitteriiklik	eraõiguslik projektiteater
25. Eesti Teatri Festival	Tartu	mitteriiklik	sihtasutus

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Väikesed erateatrid on vormilt valdavalt mittetulundusühingud (MTÜ), mis on ekspertide hinnangul kõige lihtsam eksisteerimise vorm – suhted Maksu- ja Tolliametiga ning majandustegevuse aruandlus on lihtsam, teatri tegevuse iseloom mittetulunduslik. MTÜ-na tegutsevate teatrite suur arv näitab, et majanduslikult on võimalik toime tulla. Kuigi riiklike teatritega võrreldes on lavastuste ja etenduste arv, seega ka publiku arv erateatrites väiksem, on nende roll teatrikunsti maastikul kasvav. Kui riigile kuuluvates teatrites viljeletakse valdavalt traditsioonilist teatrikunsti, nad on nn põhipinnase hoidjad, siis MTÜ-na tegutsevad erateatrid eksperimenteerivad rohkem.

Osa riigiteatreid on muudetud sihtasutusteks. Sihtasutuse vormis on riiklik teater hästi hallatav.

Regionaalne jaotus

Teatritegevus on koondunud peamiselt Eesti suurematesse linnadesse, eriti Tallinna. 25-st suuremast riiklikust ja munitsipaalteatrist ning väiketeatrist asub 15 Tallinnas (vt tabel 6.1). Suund projektiteatritele on kaasa toonud statsionaarita teatrid koos esinemiskohtadega, mis ei ole tavapäraselt mõeldud etenduskohtadeks, näiteks Viinistu Kunstimuseum, teatritalud (Saueaugu Teatritalu), A. H. Tammsaare Majamuseum Vargamäel, mahajäetud tehaseruumid, heinaküünid, loodus jms. Selliseid statsionaarseid mängukohti, kuhu mingi konkreetne lavastus on loodud, on üle Eesti üle 30, mis lisavad juba olemasolevatele istekohtade arvule teatrimajades (11 562) ligikaudu 9 100 istekohta. Oma maja omavad teatrid kasutavad vabaõhulavasid ja tavapäratuid esinemispaiku pigem suvelavastustel, kuid annavad hooaja vältel hulgaliselt külalissetendusi üle Eesti.

Muusikateatrid

Eestis saab ainsaks muusika- ja tantsuteatriks nimetada Rahvusooper Estoniat, kus viljeletakse kõiki muusika- ja tantsuteatri žanre – ooperit, operetti ja balletti. Tartu Vanemuise teater, kus on lavastatud nii sõna-, tantsu- kui ka muusikalavastusi, on nn kolme žanri teater. Lisaks on Vanemuine olnud aktiivne muusikalide lavale toomisel. Varasematel aastatel on muusikale lavastanud ka Eesti Nuku- ja Noorsooteater. Ainult muusikalidega tegelev produktsioonifirma on MTÜ Muusikaliteater (Smithbridge Productions), kes on 11 tegevusaasta jooksul toonud publiku ette 18 muusikali. Firma majandustegevuse kohta 2007. aastal ei ole Äriregistris andmeid, kuna firma on registreeritud mittetulundusühinguna, kes ei taotle kasumit. Eramuusikalide arvu, piletitulu, vaatajate arvu kohta pole informatsiooni ei Statistikaametil ega Eesti Teatri Agentuuril.

Tants

Puhtakujulisi tantsuteatreid on Eestis kolm – Kanuti Gildi Saal (MTÜ Teine Tants), Fine 5 ja Zick –, millele lisanduvad üksikisikud ning tantsijate ühendused. Tuntumad loomingulised ühendused on mittetulundusühingud S.P.A. ja Rada. Kokku on nüüdistantsu alal Eestis hinnanguliselt ligi 50 põhitegijat, tuntumatest näiteks Mart Kangro, Jarmo Karing, Taavet Jansen, Katrin Essenson, kelle esinemised teistes riikides annavad suure osa tantsukunsti ekspordist. Klassikalist balletti tantsitakse Rahvusooperis Estonia ja Teatris Vanemuine. Kohalikele tantsukunsti viljelejatele pakub tugevat konkurentsi välistööjõud. Viimastel aastatel on hoogustunud taas Viru Varietee tegevus, kus leiavad rakendust kutselised tantsijad. Äriregistri andmetel on Eestis hulgaliselt väikesi tantsutruppe, kes valdavalt tegutsevad mittetulundusühingutena ja valdavalt ka harrastustantsukunsti tasemel, ning eratantsustuudioid ja -koole, kuhu jätkub nii õppijaid kui õpetajaid. Päringud Äriregistri andmebaasi ja Internetti annavad tantsuga seotud firmade ja ühingute arvuks üle saja viiekümne (seltsid, stuudiod, sihtasutused, klubid jms).

6. ETENDUSKUNSTID

Festivalid

Eesti kultuurielu rikastavad igal aastal arvukad teatri-, muusika- ja tantsufestivalid. Suuremate festivalide kohta on informatsioon tabelis 6.2.

Tabel 6.2. Eestis toimuvad teatri- ja tantsufestivalid

Festival	Korraldaja	Osalejad	Adressaat	Tegevuspaik	Toimumise sagedus
Tallinna Teater Treff	Eesti Nuku- ja Noorsooteater, VAT Teater, UNIMA*, ASSITEJ** Eesti Keskus	Kohtuvad eri kunstiliigid üle maailma	Nii lapsed, noored kui ka täiskasvanud	Tallinn, alates 2007. aastast toimub koos kultuurifestivaliga Tallinna Vanalinna Päevad	Iga aasta
NB Festival	ASSITEJ Eesti Keskus	Balti- ja Põhjamaade laste- ja noorteteatrid	Lapsed igas vanusegrupis	Erinevates Eesti väikelinnades	Iga aasta
Baltoscandal	SA Rakvere Teatrimaja	Üle maailma, toimub biennaalina	Kõik tantsuhuvilised	Rakvere	Üle aasta
Noorte Tantsu Festival ehk NoTaFe	Viljandi Noorte Huvikeskus, MTÜ Eve Studio	Vabatantsu viljelejad	Kõik tantsuhuvilised	Viljandi	Iga aasta
Augusti TantsuFestival	Kanuti Gildi Saal	Nüüdistantsu viljelejad üle Euroopa	Kõik huvilised	Tallinn	Iga aasta
Draama	SA Eesti Teatri Festival	Eesti teatrite kahe viimase aasta parimad sõnalavastused	Kõik huvilised	Tartu	Iga aasta
“Kuldne mask” Eestis	MTÜ ART-Forum	Parimad Venemaa teatrite lavastused	Kõik huvilised	Tallinn	Iga aasta
Talveöö Unenägu	Tallinna Linnateater	Rahvusvaheline, toimub biennaalina	Kõik huvilised	Tallinn	Üle aasta
Uus Tants ja “Made in Estonia”	Kanuti Gildi Saal ja Sõltumatu Tantsu Ühendus	Eesti nüüdistantsu ülevaatefestival	Kõik huvilised	Tallinn	Vaheldumisi üle aasta

* Rahvusvaheline Nukuteatrite Liit

** International Association of Theatres for Children and Young People on lastele ja noortele mängivate professionaalsete ja poolprofessionaalsete teatrite rahvusvaheline ühendus

6.1.2. Töötajate arv

Riigilt 2007. aastal 22 tegevustoetust saanud teatrites oli kokku 1 767 koosseisulist töötajat. Muude lepingutega (FIE-d, MTÜ-d, vabakutselised) hõivatute arvuks oli 2 569 (vt tabel 6.3). Tendents on vabakutseliste näitlejate arvu suurenemisele. Eesti Näitlejate Liidu 491-st liikmest on vabakutselisi ca 200. Suurema loomingulise vabaduse kõrval võib negatiivse aspektina kaasneda sotsiaalne kaitsmatus. 2004. aasta lõpus vastu võetud loovisikute ja loomeliitude seadus aitab seda mõnevõrra vähendada, sest tööta jäänud vabakutselised loovisikud saavad seaduse alusel taotleda loomeliidust kuus kuud vabakutseliste loovisikute loometoetust.

Tabel 6.3. Koosseisuliste ja lepinguliste töötajate arv Eesti teatrites aastatel 2002-2007¹

	2002	2003	2004	2005	2007
Teatrite arv	19	19	20	22	22
Töötajate arv (koosseisulised)	1 840	1 753	1 697	1 774	1 767
Töötajate arv (lepingulised)	2 569

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Erinevad uurimisasutused on erinevaid klassifitseerimis- ja kodeerimissüsteeme kasutades saanud erinevaid tulemusi töötajate arvu kohta etenduskunstide valdkonnas. Ametialade klassifikaatorit ISCO (International Standard Classification of Occupations) on kasutatud Statistikaameti tööjõu-uuringus, mille andmetel hõiveseisundi ja ametiala järgi töötas aastatel 2005–2007 kokku 5 400 loomingulist töötajat, kellest näitlejaid ja lavastajaid oli 600. Ballettmeistrite ja tantsijate arvu tööjõu-uuring ei kajasta. Statistikaameti tööjõu-uuringu andmetel kuuluvad kunst, muusika ja tants kõik muu meelelahutustegevuse koodi alla, mille järgi ei ole võimalik eristada töötajate arvu valdkonna eri tegevusaladel. Kokku töötas meelelahutuses antud koodi järgi 2007. aastal 6 100 inimest.

Äriregistri andmebaasis on äriühingud liigitatud tegevusalade järgi (EMTAK)² ning koodid on detailsemad. Etenduskunstidega seotud koodid on järgmised: lavakunst (kood 90010), teatrite- ja tantsuetenduste lavastamine ja esitamine (kood 90011) ning kunstialane loometegevus (vabakutseliste näitlejate tegevus, kood 90031). Kuna need äriühingud on enamjaolt seotud teatrite tegevusega, siis ekspertide hinnangul kajastub nende tööga hõivatute arv etendusasutuste statistikas. Etenduskunstidega seonduvad ka lavakunsti abitegevused (kood 90021), kus töötajaid oli Äriregistri andmetel kokku 10 inimest³. Teatri-, kontserdi- jm hoonete käitlusega (kood 90041) tegelevates äriühingutes oli hõivatuid 41 ning 12 töötajat olid seotud tantsukoolide ja õpetajatega (kood 85522). Kokku oli Äriregistri andmetel ülaltoodud koodide alusel etenduskunstide valdkonnas töötajaid 63.

¹ Andmed on riigilt tegevustoetust saavate teatrite koosseisuliste töötajate kohta.

² Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi on loome-, kunsti- ja meelelahutustegevuse kolmekohaline kood 900 (vt lisa 6.1).

³ Äriühingute kohta, kes töötajate arvu ei esitanud, on tehtud eeldus, et neis töötab 1 inimene ning sellisel meetodil arvestatud töötajate arv on lisatud Äriregistri poolt näidatud töötajate arvule.

Professionaalseid balletitruppe on kaks: Rahvusooper Estonias 61-liikmeline, kellele lisandub veel 12 balletti juhtivat ja korraldavate töötajat, ja Teater Vanemuises 35-liikmeline, kellele lisandub 4 repetiitorit. Kokku on kahes teatris 96 tantsijat ning 16 balleti lavastamisega otseselt seotud töötajat. Vene Teatri palgal on üks koreograaf. See klassikalise tantsuga otseselt seotud töötajate arv (113) sisaldub juba teatrite koosseisulises töötajate arvus. Eesti Kutseliste Tantsijate Loomeliidul, kes ühendab põhiliselt klassikalise tantsu viljelejaid, on liikmeid 120.

Riiklik statistika nüüdistantsu alal tegutsejate kohta puudub. Nüüdistantsuga tegelejaid ühendab Eesti Tantsukunstnike Liit, kelle liikmete arvuks on 17. Tantsuteatrite kodulehekülgede andmetel lisandub Eesti Tantsukunstnike Liidu liikmetele veel 27 nüüdistantsu viljelejat. Seega nüüdistantsuga tegelejaid, kelle jaoks on loomine põhitegevuseks, on Eestis vähemalt 44. Lisaks loovtöötajatele annab nüüdistants tööd vähemalt 25 põhikohaga juhtivale, tehnilisele ja abitöötajale. Kuid õpetajatena on tantsijad tegevad veel arvukates tantsustuudiotēs, -ringides, seltsides ja klubides. Hinnanguliselt võiks sealt lisanduda 100 inimest. Kokku töötab Eestis nüüdistantsu valdkonnas ligi 200 inimest.

6.1.3. Turu maht

Etenduskunste turu suurust on raske hinnata. Olemasolev statistika ei hõlma kaugeltki kõiki tegutsevaid etendusasutusi, vabakutseliste loomeinimeste kohta puuduvad statistikas üldse andmed. Äriregistris on registreeritud etenduskunstidega tegelevad ettevõtted ja loomeinimeste ühendused, viimased aga valdavalt mittetulundusühingutena, mis ei taotle kasumit.

Statistikasse hõlmatud teatrite lavastuste, etenduste ja vaatajate arvud, tulud ja kulud on toodud tabelis 6.4.

Etenduste arv oli 2007. aastal 4 775, millest külalisetendustena anti 1 308 etendust. Külalisetenduste osakaal, mis iseloomustab pakkumise regionaalset jaotust, oli kogu etenduste arvust 2007. aastal 27,4%. 2006. aastaga võrreldes kasvas etenduste arv 120 võrra.

2007. aasta 31. detsembri seisuga oli Äriregistri andmetel lisaks statistikas osalevatele etendusasutustele teatrikunsti (EMTAK-i kood 90010), teatri- ja tantsuetenduste lavastamise ja esitamise (EMTAK-i kood 90011) seotud 100 mittetulundus- ja osäühingut, kellest tegevad olid vaid 36 äriühingut (esitasid oma tegevusaruande 2007. aasta kohta). Nende äriühingute müügitulu ulatus 2007. aastal 16,0 miljoni kroonini. Vabakutseliste näitlejate ühendusi (EMTAK-i kood 90031) oli Äriregistris kirjas 4, müügitulu oli 0,6 miljonit krooni. Kuna need äriühingud on enamjaolt seotud teatrite tegevusega, siis ekspertide hinnangul ligi 50% nende müügitulust kajastub ka etendusasutuste müügituludes. Lavakunsti abitegevusega (EMTAK-i kood 90021) oli seotud 8 äriühingut, müügitulu oli 2007. aastal 5,0 miljonit krooni (vt tabel 6.5). Teatri-, kontserdi- ja muude hoonete käitlemisega (EMTAK-i kood 90041) tegelejateks oli registreeritud 11 äriühingut, kellest tegevad olid 4 firmat, müügitulu oli 9,3 miljonit krooni.

Tabel 6.4. Statistikas osalenud Eesti etendusastutuste tegevuse põhinäitajad 2007. aastal

	Teatrite arv	Etenduste arv	Lavastuste arv		Vaatajate arv	Tulud (tuh kr)				Kulud (tuh kr)	Puhaskasum/kahjum (tuh kr)	
			Kokku	sh uuslavastused		Kokku*	Riigieelarvest	Oma-valitsustelt	Piletitulu oma-etendustelt			
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTE TEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID												
1. Avalik-õiguslikud etendusastutused	1	230	30	9	131 024	155 552,9	112 024,1	749,8	17 558,3	157 098,1	-1 545,3	
2. Riigietendusastutused	4	1 277	103	41	330 674	188 614,2	123 078,5	1 752,3	34 080,0	193 934,0	-5 319,8	
3. Sihtasutusena tegutsevad etendusastutused	4	1 349	112	45	284 686	141 911,5	93 639,5	1 105,0	30 988,4	137 700,5	+4 211,0	
4. Munitsipaalendusastutused	3	457	36	15	65 384	47 379,8	13 916,2	19 682,1	10 626,3	47 192,3	+187,5	
5. Eraendusastutused	6	865	60	18	121 186	25 491,3	12 374,0	1 390,0	10 370,4	24 829,3	+661,9	
<i>Kokku</i>	<i>18</i>	<i>4 178</i>	<i>341</i>	<i>128</i>	<i>932 954</i>	<i>558 949,6</i>	<i>355 032,4</i>	<i>24 679,3</i>	<i>103 623,3</i>	<i>560 754,2</i>	<i>-1 804,6</i>	
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTE TEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID												
1. Eraendusastutused	7	438	40	17	77 835	20 399,6	4 869,4	2 477,0	8 756,8	19 258,4	+1 141,2	
C. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTE TEGEVUSEGA TANTSUAGENTUURID												
1. Tantsuagentuurid	3	159	38	20	11 287	4 799,5	2 145,9	389,0	227,2	4 854,2	-54,7	
KOKKU 2007	28	4 775	419	165	1 022 076	584 148,7	362 047,6	27 545,3	112 607,4	584 866,7	-718,1	
KOKKU 2006	25	4 655	408	172	922 314	502 585,0	321 037,8	18 543,1	93 803,1	501 377,4	+1 027,6	
KOKKU 2004	20	3 977	327	122	937 718	374 018,0	250 452,1	12 546,5	86 869,2	383 949,6	-9 931,6	

* Tulud kokku sisaldab tabelis toodud tuluallikatele lisaks veel etendustegevusega otseselt mitte seotud tulusid, toetusi välismaalt ja EL-i struktuurifondidest, piletitulu külalisesinejate ja muudelt omaäritustelt.

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Tabel 6.5. Suuremad lavakunstiga seotud äriühingud 2007. aastal

Äriühing	Müügitulu (tuh kr)
Lavakunst (EMTAK-i kood 90010)*	6 235,3
1. Nõmme Kalur OÜ	1 390,7
2. JR ja pojad OÜ	1 103,2
3. Turbotigu OÜ	871,4
4. G.L.A. Agentuur OÜ	761,8
5. Lavaruum OÜ	621,8
Teatrietenduste lavastamine, esitamine (EMTAK-i kood 90011)*	9 767,6
1. Ventropott OÜ	1 194,0
2. Komöödiateater OÜ	1 044,6
3. Susurro OÜ	896,8
4. Vaala Aju OÜ	772,8
5. Mohito OÜ	613,0
Lavakunsti abitegevused (EMTAK-i kood 90021)*	4 991,7
1. Lavatehnik OÜ	930,5
2. Trumm OÜ	827,9
3. Shima OÜ	411,9
4. PalmProduction OÜ	401,9
5. Stunts OÜ	312,6
Kunstialane loometegevus (EMTAK-i kood 90031)*	568,3
1. Hasa Bros. Eesti OÜ	436,9
2. Extramen OÜ	62,9
3. KatariinaS OÜ	52,9
4. Tramegram OÜ	15,6
KOKKU LAVAKUNSTIGA SEONDUV	21 562,9

* Äriregistri andmetel kogu grupi müügitulu.

Allikas: Äriregister

Teatri- ja tantsuetenduste lavastamise ja esitamise koodi (90011) alla on Äriregistris liigitatud ka 5 nüüdistantuga tegelevat äriühingut müügituluga 13,7 miljonit krooni, kellede seas on Eesti suurim tantsuorganisatsioon Eesti Tants OÜ/Eesti Tantsuagentuur (E.T.A.). Viimase eesmärkideks on Eesti tantsuelu arendamine ja koordineerimine, loome- ning töövõimaluste pakkumine tantsijatele ja koreograafidele. Eesti Tantsuagentuuri müügitulu oli 2007. aastal 9,5 miljonit krooni. Etendustele lisaks võib loomemajanduse osana vaadelda tantsukoolide ja -õpetajate tegevust, kelle juures tegutsevad ka *showtantsutrupid*. Äriregistri andmetel oli registreeritud tantsu õpetamisega ja esitamisega seotud ettevõtteid (kood 85522) kokku 25, kellest 2007. aasta aastaaruannete põhjal olid tegevad 8 äriühingut müügituluga 2,2 miljonit

krooni. (vt tabel 6.6). Äriregistri andmebaasis ei ole võimalik eristada tantsukoole, mis tegelevad peotantsu õpetusega kui võistlusspordiga, kuna valdavalt on koolide õppetegevusele lisatud ka tantsuetenduste esitamine. Tantsukollektiivide, -koolide ja õpetajate kogumüügitulu oli 2007. aastal kokku 15,8 miljonit krooni.

Tabel 6.6. Suuremate tantsukollektiivide, -koolide ja -õpetajate tegevus 2007. aastal

Äriühing	Müügitulu (tuh kr)
Tantsukollektiivide tegevus (EMTAK-i kood 90011)*	13 661,4
1. Eesti Tants OÜ	9 461,3
2. Eraetenduseagentuur Galaxy OÜ	3 461,6
3. Lancy OÜ	249,9
4. Zahira OÜ	249,5
5. Duff Tap OÜ	239,1
Tantsukoolide- ja õpetajate tegevus kokku (EMTAK-i kood 85522)*	2 157,3
1. Studio One OÜ	697,8
2. Remolino OÜ	660,5
3. Claudia Ševtšenko Flamencotantsu Studio OÜ	316,3
4. DanceWorks OÜ	200,5
5. La Ronda OÜ	137,8
KOKKU TANTSUKOLLEKTIIVID, -KOOLID, -ÕPETAJAD	15 818,7

* Äriregistri andmetel kogu grupi müügitulu

Allikas: Äriregister

Kokku ulatub etenduskunste turu maht rahalises väljenduses minimaalselt ca **623 miljoni kroonini**, kuid see ei haara kõiki mittetulundusühinguid, teatrifestivale ja väikesi riigi toetust mittesaavaid ühendusi, kellede kohta statistika puudub.

6.1.4. Väliskaubandus

Eesti etenduskunst välisriikides

Eesti Teatri Agentuuri andmetel andsid 2007. aastal 14 teatrit etendusi 17 välisriigis. Eksporditi 36 erinevat lavastust, mida etendati 111 korral 27 142 vaatajale. Kõige rohkem esines välismaal Kanuti Gildi Saal, kes viis oma tantsukunsti 6 välisriiki ning andis seal 10 erineva lavastusega 22 etendust ligi 2 000 vaatajale, ning Von Krahli Teater, kes andis 3 riigis 3 lavastusega 17 etendust, mis pälvisid 2 145 vaataja huvi. Kõige suurema vaatajaskonnaga etendused andis Rahvusoper Estonia Rootsisis ja Soomes, kuhu viidi 3 lavastust, mida etendati 8 korral 13 763 vaatajale.

Kõige enam anti külalisetendusi Soomes, kus teatrid viibisid aasta jooksul 11 korral ning andsid 9 lavastusega 29 etendust. Teisteks olulisteks sihtmaadeks olid Saksamaa (8 korral, 7 lavastust ja 19 etendust) ja Rootsi (7 korral, 5 lavastust ja 18 etendust).

2006. aastal andsid 10 teatrit etendusi 18 välisriigis. Eksporditi 29 lavastust, mida etendati 90 korral 21 182 vaatajale. Kõige enam andis etendusi välismaal Kanuti Gildi Saal, kes viis välja 12 erinevat tantsuetendust, mida esitas 26 korral kokku 11 riigis. Von Krahli Teater mängis 4 erinevas riigis oma 5 lavastust, mida etendas kokku 14 korral. Kõige suurema publiku pälvis aga Rahvusoper Estonia külalisesinemistel Soomes, kus nende “Luikede järve” 4 etendusel käis teadaolevalt 5 789 inimest.

Etenduskunstide ekspordina on käsitletav ka Eesti näitlejate ja lauljate osalemine teistes riikides lavastatud lavastustes ja eesti autorite näidendite lavastused välismaal. 2007. aastal laekus OÜ Eesti Näitemänguagentuuri kaudu eesti autoritele nende välisriikides mängitavate näidendite eest tasu kokku 272 tuhat krooni.

Eesti tantsukunsti käibest on otsese ekspordi osakaal ligi 20%. Ekspertide hinnangul on aga suurem osa kogu tegevusest kaudne eksport – tantsukunsti naudivad välismaalased laevadel.

Etenduskunstide kui kultuuri ühe osa eksport on aasta-aastalt kasvanud nii mahult kui ka laienenud geograafiliselt.

Välisriikide etenduskunst Eestis

Eesti Teatri Agentuuri andmetel esines 2007. aastal Eestis 57 külalisteatrit 23 riigist. Külalised tõid kaasa 63 lavastust, mida mängiti 106 korral 16 790 vaatajale. Kõige sagedasemad külalised Eesti teatrilaval on Venemaa, Saksamaa ja Soome teatrid. Venemaa teatrid tõid Eestisse 15 lavastust, mida mängiti 39 korral. 7 lavastust tõid Eestisse Saksamaa teatrid ning andsid 11 etendust. Külalisesinejad Saksamaalt pakkusid valdavalt (5 lavastust) nüüdistantsulavastusi – 5 lavastusega anti 9 etendust 496 vaatajale. Suur osa külalislavastusi toodi 2007. aastal Eestisse teatrifestivalide raames.

Vene teatrite lavastuste Eestisse toomisel on olulise tähtsusega teatrifestival “Kuldne Mask” Eestis, mida finantseerib Venemaa ning mille raames näidatakse parimaid Venemaa teatrite lavastusi.

Ettevõtlusena on Eestisse toodud ka mitmeid produktsioone (Benny Anderssoni ja Björn Ulvaeuse “Mamma Mia”, Ivan Jacobi “Ooperifantoom”). Kuna eramuusikalitootjad on Eestis pankrotistunud, siis on oodata produktsioonide sisse toomise jätkumist.

Impordina võib käsitleda ka Eesti teatrites töötavaid välislavastajaid, kunstnikke, koreograafe ja tantsijaid. Nende panus kajastub teatrite üldistes majandusnäitajates.

Ekspordi ja impordi arengu trend on kasvav.

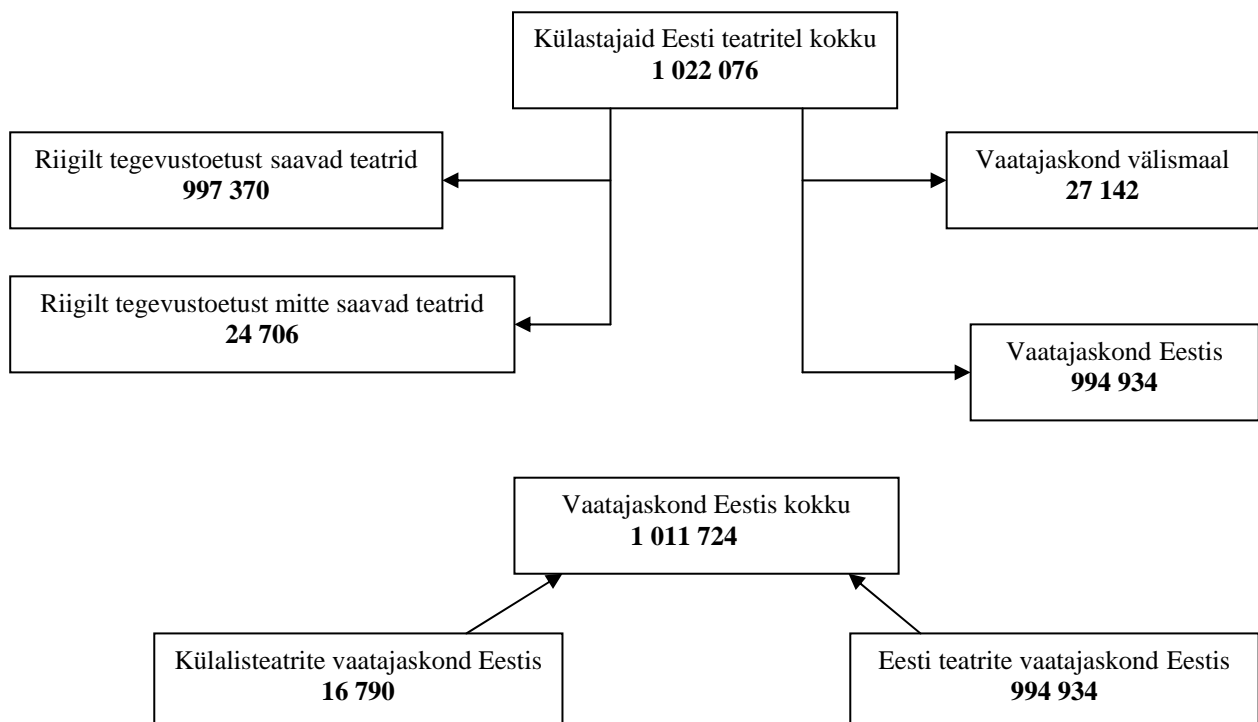
6.2. NÕUDLUS

6.2.1. Siseturu tarbimismaht ja klientuur

Eesti Teatri Agentuuri andmetel külastati Eesti teatrite etendusi 2007. aastal 1 022 076 korda (koos külalissetenduste publikuga välismaal, vt joonis 6.1 ja tabel 6.7). Kolme statistikas osaleva teatri etendused, kes riigilt tegevustoetust ei saanud, kogusid 2007. aastal 24 706 külastust ning riigilt tegevustoetust saanud teatrite etendused kogusid 997 370 külastust. Eesti etendusasutused kogusid välismaal külalissetendusi andes 27 142 külastust. Eesti etendusasutusi Eestis külastati 994 934 korda. Välismaiste teatrite lavastusi külastati 16 790 korda. Kokku külastati Eestis etendusi 1 011 724 korda. Teatrikülastusi oli 2007. aastal ligi 9% enam kui 2004. aastal, mil tehti eelmine valdkonna uuring. Üheks kasvu oluliseks põhjuseks tuleb pidada aastatega põhjalikumaks muutuvat statistikat. Sellele viitab ka 2006. aastal Kultuuriministeeriumi tellimisel uuringufirma Saar Poll⁴ poolt läbi viidud küsitlus, mille kohaselt käis nii 2003. kui ka 2006. aasta jooksul teatris 53% Eesti elanikkonnast. Seega osakaal aastatega muutunud ei ole.

Eesti teatritest kolm kogusid 2007. aastal üle 100 000 külastuse. Kõige suurem vaatajaskond oli Tartu Vanemuisel (137 126 külastust), millele järgnesid Rahvusooper Estonia 131 024 külastusega ning Eesti Draamateater 100 775 külastuskorraga. Arvestades 2007. aasta Eesti elanike arvu, mis oli aastakeskmisena 1 341 672 ja millest 5,2% moodustasid 0-4-aastased ning 7,3% vanemad kui 75-aastased elanikud, oli teatrikülastuste arv märkimisväärselt suur.

Joonis 6.1. Statistikas osalenud Eesti teatrite külastuste jagunemine 2007. aastal

⁴ Saar Poll "Kultuuritarbimise uuring 2006", valim 1503 Eesti elanikku vanuses 15-74 aastat.

Tabel 6.7. Statistikas osalenud teatrite külastuste arv 2007. aastal

	Sõna- etendused	Muusika- etendused	Tantsu- etendused	Laste- etendused*	Muud	KOKKU
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID						
1. Avalik-õiguslikud etendusasutused	1 512	70 055	28 986	28 937	1 534	131 024
2. Riigietendusasutused	161 168	40 118	11 713	115 462	2 213	330 674
3. Sihtasutusena tegutsevad etendusasutused	212 698	26 887	1 689	42 944	468	284 686
4. Munitsipaal-etendusasutused	61 204	2 809	510	661	200	65 384
5. Eraetendusasutused	76 422	4 300	1 687	20 589	18 188	121 186
<i>Kokku</i>	<i>513 004</i>	<i>144 169</i>	<i>44 585</i>	<i>208 593</i>	<i>22 603</i>	<i>932 954</i>
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID						
1. Eraetendusasutused	55 672	3 527	108	18 528	-	77 835
C. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA TANTSUAGENTUURID						
1. Tantsuagentuurid		140	9 363	1 009	775	11 287
KOKKU	568 676	147 836	54 056	228 130	23 378	1 022 076

* Lasteetenduste all on koos nii lastele suunatud sõna-, muusika-, nuku- kui ka tantsuetendused

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Teatrikülastajate seas kõige populaarsemaks on sõnalavastused, mida külastati 2007. aastal kokku 657 228 korda, sealhulgas laste sõnalavastusi 88 552 (13,5%) ning täiskasvanutele adresseeritud lavastusi 568 676 korda. Kõige enam kogus sõnalavastustest külastusi draama (292 667 inimest). Ka etenduste arv oli selles žanris kõige suurem. Komöödiad kogusid 227 788 teatrikülastust. Oluliseks tuleb pidada lasteetenduste suurt külastuste arvu, mis on sõnalavastuste külastatavuse järel 228 130 külastusega kohe teisel kohal. Andmetest lähtuvalt pole huvi raugemist teatrikunstis vastu vaja karta.

Muusikaetendused kogusid 2007. aastal kokku 233 189 teatrikülastust, millest 36,6% (85 353 külastust) moodustasid laste muusikalavastuste külastused. Eelkõige täisealisele vaatajale mõeldud muusikaetendused kogusid 147 836 teatrikülastust. Olemasolevate andmete põhjal võib kõige populaarsemaks žanriks pidada ooperit 68 618 külastuskorraga⁵, ka ooperietendusi anti 2007. aastal muusikaetendustest kõige enam. Samas tuleb tõdeda, et kasutatavas andmebaasis ei ole kahjuks andmeid Eesti suurima eramuusikali tootja Muusikaliteater MTÜ kohta. Kasutada olevatele andmetele tuginedes kogusid muusikalietendused 42 942 külastust. Kuid varasemate andmete toel võib arvata, et muusikalietendusi vaatas tegelikult ligi kaks korda enam inimesi.

⁵ Külastuste arv haarab ka välituristide külastusi, kujuures ainuüksi Rahvusooper Estonias oli välituristide osakaal kogu külastuste arvust ca 35%.

Juba operetietenduste arvust tulenevalt, mis oli muusikalavastuste seas väikseim, oli ka külastuste arv selles žanris väikseim.

Tantsuetendused kogusid 2007. aastal 66 358 külastust, sealhulgas tantsuetendusi lastele külastati 12 302 korda ja eelkõige täisealisele publikule suunatud tantsuetendusi külastati 54 056 korda. 68% kogu tantsuetenduste külastustest langes Rahvusoper Estonia ja Teater Vanemuise arvele. Liites siia juurde riigilt tegevustoetust mittesaavate nüüdistsuuhenduste ja tantsufestivalide külastuste arvu ca 5 000, saame tantsupubliku üldarvuks minimaalselt 71 000 inimest.

Eestile on iseloomulik huvi suvelavastuste vastu. Kultuuri- ja meelelahutusürituste külastamine suvekuudel on viimastel aastatel märgatavalt sagenenud, st on suurenenud nii pakkumine kui inimeste huvi. 2007. aastal 13 teatri poolt antud suvelavastuste etendusi külastati 103 384 korda, mis oli 10,1% kogu aasta jooksul etendusi külastanute arvust (vt. tabel 6.8). Valdav osa (89%) suvelavastuste etendusi külastanutest vaatas sõnaetendusi. Suvehooajal pakuvad tugevat konkurentsi riigi- ja munitsipaaletendusasutustele eraetendusasutused, kes tõid 2007. aasta suvel publiku ette 133 etendust (43% suvelavastuste etenduste koguarvust) ning mis kogusid 53 125 külastust (51% suvelavastuste etendusi külastanute koguarvust).

Tabel 6.8. Statistikas osalenud teatrite suvelavastuste etenduste külastuste arv 2007. aastal

	Sõna- etendused	Muusika- etendused	KOKKU
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID			
1. Riigietendusasutused	19 397	-	19 397
2. Sihtasutusena tegutsevad etendusasutused	6 795	5 860	12 655
3. Munitsipaaletendusasutused	18207	-	18 207
4. Eraetendusasutused	11 402	-	11 402
<i>Kokku</i>	<i>55 801</i>	<i>5 860</i>	<i>61 661</i>
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID			
1. Eraetendusasutused	36 356	5 367	41 723
KOKKU	92 157	11 227	103 384

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Toodud andmete põhjal võib tõdeda, et Eesti elanike teatrihuvi on väga suur. Mainitud Saar Polli küsitlusest selgus, et eestlased käivad teatris mõnevõrra rohkem kui mitte-eestlased ning mida kõrgem on haridus, seda sagedamini. Naised käivad teatris oluliselt rohkem kui mehed. Ühtlasi püsib suur huvi lasteetenduste vastu. Suurema sissetulekuga inimesed käivad teatris mõnevõrra rohkem kui väiksema sissetulekuga inimesed. Kõige rohkem on teatris käijaid noorte (15-19 aastaste) seas ning kõige vähem käivad teatris 60-74 aastased inimesed. Teatris käivad kõige sagedamini tallinlased, veidi vähem käivad teatris teiste linnade elanikud ja maaelanikud.

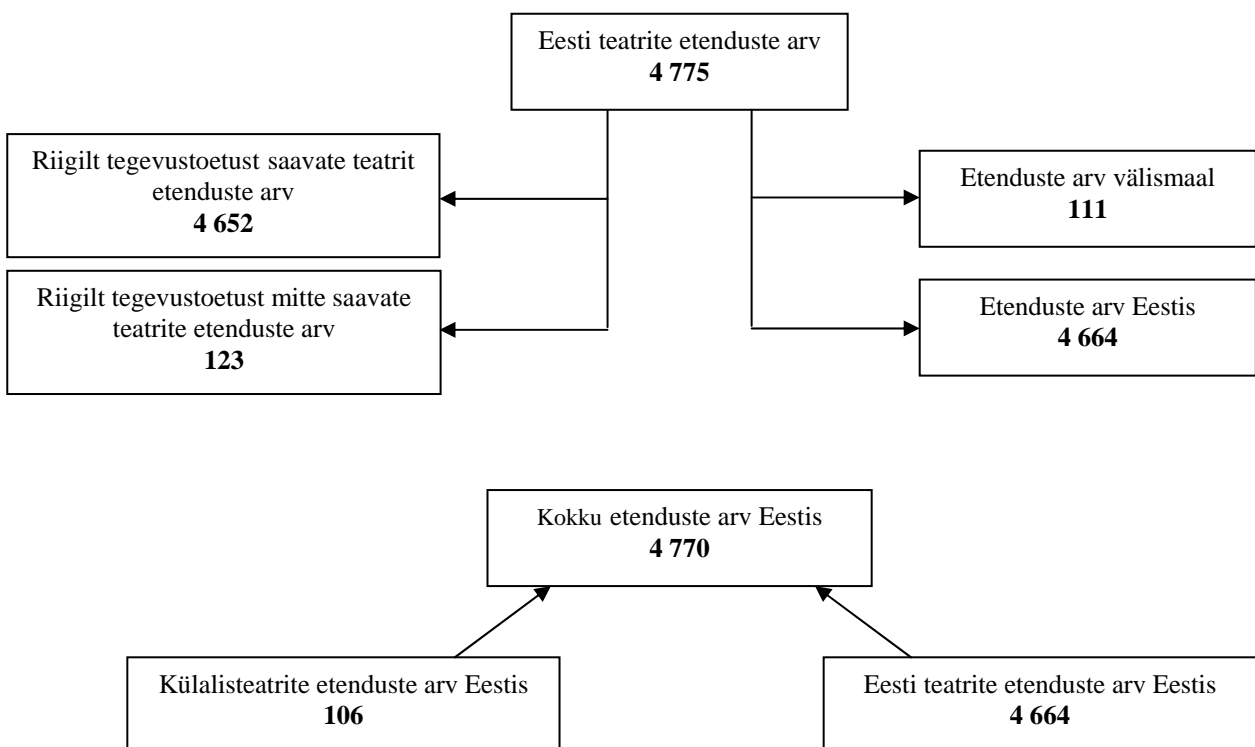
Teatrietenduste külastamist takistavad kõige enam pileti kõrge hind (54% vastanutest), vaba aja puudus (38% vastanutest), teatri puudumine elukoha lähedal (33% vastanutest) ja halvad transpordivõimalused (15% vastanutest). Siiski 63% vastanutest sooviks teatris käia sagedamini. Uuringu järgi on teater üks olulisemaid osi eesti kultuurist (84% vastanutest), samas kallis ja prestiižikas vaba aja veetmise vorm (66% vastanutest). 48% vastanutest pidas teatrikülastust parimaks vaba aja veetmise vormiks.

Lavastuste ja etenduste maht

Eesti Teatri Agentuuri andmeil andsid Eesti etendusasutused 2007. aastal kokku 4 775 etendust (vt tabel 6.9), millest Eestis anti 4 664 etendust. Seejuures riigilt tegevustoetust saanud teatrid andsid 4 652 etendust. Kolm statistikas osalevat teatrit, kes riigilt tegevustoetust ei saanud, andsid kokku 123 etendust. Külalisteatrid andsid Eestis 106 etendust Vaatajaskonnale pakuti Eestis kokku 4 770 etendust (vt joonis 6.2)

2007. aastal anti 2 929 sõnaetendust, mille sihtgrupiks oli täisealine teatrikülastaja. Koos lastele suunatud etendustega anti kokku 3 420 sõnaetendust, mis oli 71,6% etenduste koguarvust. Muusikalavastusi etendati 304 korral, sealhulgas ooperit etendati 130 korral, operetti 42 korral ning muusikali 84 korral. 167 korral mängiti laste muusikalavastusi. Seega anti kokku 471 muusikaetendust, mis oli 9,9% etenduste koguarvust. Eramuusikalide kohta Eesti Teatri Agentuuril täpne statistika puudub. Suurim eramuusikalitootja, Muusikaliteater MTÜ, keda ei toeta riik, kohalik omavalitsus ega fondid, oma tegevust iseloomustavaid andmeid ei avaldanud (eelarved, piletitulu jms).

Joonis 6.2. Statistikas osalenud Eesti teatrite etenduste arvu jagunemine 2007. aastal

Tabel 6.9. Statistikas osalenud teatrite etenduste arv liigiti 2007. aastal

	Sõna- etendused	Muusika- etendused	Tantsu- etendused	Laste- etendused*	Muud	KOKKU
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID						
1. Avalik-õiguslikud etendusasutused	4	106	56	61	3	230
2. Riigietendusasutused	661	91	47	465	13	1 277
3. Sihtasutusena tegutsevad etendusasutused	1 090	64	19	165	11	1 349
4. Munitsipaal-etendusasutused	421	13	12	9	2	457
5. Eraetendusasutused	525	15	33	231	61	865
<i>Kokku</i>	<i>2 701</i>	<i>289</i>	<i>167</i>	<i>931</i>	<i>90</i>	<i>4 178</i>
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID						
1. Eraetendusasutused	228	12	2	196	-	438
C. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA TANTSUAGENTUURID						
1. Tantsuagentuurid		3	130	16	10	159
KOKKU	2 929	304	299	1 143	100	4 775

* Lasteetenduste all on koos nii lastele suunatud sõna-, muusika-, nuku- kui ka tantsuetendused

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

2007. aastal anti vaatlusalustes etendusasutustes 299 tantsuetendust (sihtgrupiks täiskasvanud), millele lisandus 35 eelkõige lastele suunatud tantsuetendust. Kõik tantsuetendusi andnud etendusasutused said riigilt tegevustoetust. Eelkõige täisealisele publikule suunatud 299-st tantsuetendustest 70 olid klassikalise tantsu esitused, millest üle poolte (67%) andis Rahvusooper Estonia balletitrupp. Estonia kõrval pakkus klassikalisi tantsulavastusi veel Vanemuine Tartus. Viimastel aastatel on jõudsalt kasvanud nüüdistantsu etenduste arv, mis 2007. aastal ulatus 179 etenduseni aastas. Muud tüüpi tantsuetendusi anti kokku 50. Kui eelmise ülevaate põhjal pidi (aastatel 2003–2004) nüüdistants hakkama saama valdavalt omateenitud tuludega, siis 2007. aastal toetasid riik ja omavalitsused klassikalise tantsu kõrval ka nüüdistantsu viljelejaid.

Teatrid on suurema tulu, publikuarvu ja nõudluse olemasolul muutnud traditsioonilisi hooegade ja sõna-muusikateatrite piire. Hooaega pikendatakse suvelavastustega ja külalissetendustega väljapool oma teatrimaja või lava ning muusikalide menu tõttu täiendatakse repertuaari muusikalavastustega (Eesti Nuku- ja Noorsooteater, Vene Teater, Ugala Teater). 2007. aasta suvehooajal andsid 13 teatrit kokku 308 suvelavastuse etendust, mis oli 6,5% kogu aasta etendustest (vt tabel 6.10). Valdav osa suvelavastusi toimus väljaspool teatrimaju, milleks oli leitud 18 erinevat paika üle Eesti (Toome varemed Tartus, Tammsaare muuseum Albu vallas, Haapsalu lennuväli, Pädaste mõis ja Tooma talu Muhus, Keila-Joa mõis, Padise kloostri varemed, Neitsitorni ümbrus Tallinnas, Laulasmaa Resort, kunstimuseum ja vabaõhulava Viinistus, Saueaugu Teatritalu jt.). Kaks teatrit käisid oma lavastustega ringreisil. 88% suvelavastuste etendustest moodustasid sõnaetendused.

Tabel 6.10. Statistikas osalenud teatrite suvelavastuste etenduste arv liigiti 2007. aastal

	Sõna- etendused	Muusika- etendused	KOKKU
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID			
1. Riigietendusasutused	30	-	30
2. Sihtasutusena tegutsevad etendusasutused	54	16	70
3. Munitsipaaletendusasutused	55	-	55
4. Eraetendusasutused	19	-	19
<i>Kokku</i>	<i>158</i>	<i>16</i>	<i>174</i>
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID			
1. Eraetendusasutused	114	20	134
KOKKU	272	36	308

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Festivalid

2007. aastal toimus Eestis 8 teatri- ja tantsufestivali, neist 3 toimusid Tallinnas ja suur osa olid rahvusvahelised. 2007. aasta festivaliküllastajate publiku üldarvuks oli 11 717 (piletiga küllastajad), kuid festivalide küllastajate arv on ametlikult avaldatust alati suurem – lisanduvad kutsete ja kaelakaartidega küllastajad, kelle arvu on tagantjärele aga võimatu kindlaks teha. Kogu piletitulu ei ole võimalik käesoleva uuringu raames välja tuua, sest olemasolev statistika seda ei näita. Alljärgnevasse ülevaatesse kogutud andmed on pärit Eesti Teatri Agentuurilt ja festivalide kodulehekülgedelt.

Sõnateatrite üks suurimaid festivale on 1996. aastast Tartus toimuv SA Eesti Teatri Festivali poolt korraldatav Draama. Festival toimub igal aastal, kusjuures üle aasta korraldatakse teemafestivalina. Tartusse kogutakse kahe viimase hooaja parimad sõnalavastused. 2007. aasta festivali põhiprogrammis oli 28 lavastust Eesti teatritest, millest 15 kuulus võistlusprogrammi. Festivali laste- ja noorteprogrammi kuulus 6 lavastust. Sõnalavastusi etendati festivalil 36 korda. Teatrifestivali Draama 2007 külastas 6 181 inimest. Suuremad festivali toetajad on olnud Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital ja Tartu linn.

Tänapäeval ei keskendu festival Draama enam üksnes lavastustele, festivaliga ühes toimuvad ka filmiprogrammid, näitused ja etenduste ettelugemised.

2007. aastal toimus koostöös festivaliga Draama ka Interdistsiplinaarne avangardkultuurifestival Eclectica 2007, kus esitleti tantsuteatrite programme. Festivali raames anti 12 tantsuetendust 1 023 vaatajale.

Kokku anti Draama 2007 ja Eclectica raames 48 etendust 7 024 vaatajale.

Festival Tallinna Teater Treff on välja kasvanud Eestis 1991. aastal alguse saanud Läänemeremaade nukuteatrite festivalist. Seda rahvusvahelist festivali korraldavad Eesti Nuku- ja Noorsooteater, VAT Teater, Rahvusvaheline Nukuteatrite Liit UNIMA ja lastele ja noortele mängivate professionaalsete ja poolprofessionaalsete teatrite rahvusvahelise ühenduse ASSITEJ Eesti keskused. Festival toimub igal aastal juunikuus. Ka see festival pole enam üksnes teatrikeskne, olulise osakaalu on saanud ka tants, muusika, kino. 2007. aastast alates toimub festival Tallinn Teater Treff koostöös kultuurfestivaliga Tallinna Vanalinna Päevad ning on suunatud kõigile vanusegruppidele. Osalejaid oli 2007. aastal 15 riigist ning anti 31 etendust 1 171 vaatajale.

Teatريفestival “Kuldne Mask” Eestis toimub 2005. aastast alates igal aastal. 2007. aastal toimus seega kolmandat korda. Festivali korraldaja Eestis on MTÜ Art-Forum. Festivali raames näidatakse parimaid Venemaa teatrite balleti-, draama-, muusika- ja nukulavastusi. Festival toimub rahvusvahelise kokkuleppe raames ja seda finantseeritakse põhiliselt Venemaa Föderatsiooni Kultuuriministeeriumi poolt. Eestist on suurimateks toetajateks Tallinna, Tartu, Kohtla-Järve ja Viljandi linnavalitsused, Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital jpt. 2007. aasta festivalil andsid viis Venemaa teatrit viie lavastusega kokku 18 etendust, mida käis vaatamas 4 660 inimest.

Tuntuim rahvusvaheline nüüdistantsufestival Eestis Augusti TantsuFestival sai alguse 1999. aastal. Kaheksa aastaga on festival populaarseks saanud nii Põhjamaades kui kogu Euroopas. Festival on adresseeritud kõige laiemale vaatajaskonnale. Festivalil andsid tantsuetendusi 13 riigi tantsijad. Anti 12 etendust 2 088 vaatajale.

Tantsufestival Uus Tants toimus esmakordselt 1997. aastal. Alates 2005. aastast toimuvad festivalid Uus Tants ja Made in Estonia vaheldumisi üle aasta. 2007. aastal näidati 4 päeva jooksul Made in Estonia raames külalistele ja publikule 13 etteastet, millede autoriteks olid erinevad Eesti koreograafid. Vaatajaskond ulatus 1 117 inimeseni.

Peale ülalnimetatute toimub Eestis palju ühekordseid “festivale”, mis kasutavad festivali nime, kuid ei ole seda sisuliselt. Nime kasutatakse müügiedu saavutamiseks – festivalid müüvad hästi.

6.2.2. Avaliku sektori huvid

Avalik sektor panustab põhiliselt läbi etendusasutuste finantseerimise etenduskunstide pakkumisse, kuid mitte niivõrd nõudlusesse.

Kohalikud omavalitsused toetavad oma eelarvest riigi- ja munitsipaalteatrite, harrastusteatrite tegevust (nn põhitegevuse toetus) ja teatriüritusi (festivalid jms). Munitsipaalteatrite puhul lisanduvad investeeringud kinnisvarasse. Kohalike omavalitsuste toetus etendusasutustele oli 2007. aastal 56% suurem kui 2004. aastal.

6.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

6.3.1. Finantseerimine

Riik ja kohalikud omavalitsused

Kultuuriministeeriumi valitsemisala tegevused hõlmavad riigi eelarvestrateegias esitatud tulemusvaldkondi: kultuur, sport, meedia ja muinsuskaitse. Kultuuri tulemusvaldkonnas on etenduskunst üks alavaldkond rahvakultuuri, muuseumide ja raamatukogunduse, filmi, muusika, kunsti, kirjanduse ja kirjastamise kõrval.

Kultuuri tulemusvaldkonna strateegilisteks eesmärkideks on:

- Eesti kultuuri säilimine ja traditsioonide hoidmine ning selle püsimise tagamine, arengu soodustamine ning võimaluste loomine loometegevuseks ja selle esitamiseks, elanikkonnale vaba aja veetmise võimaluste laiendamise;
- Eesti kultuuri tutvustamine välismaal;
- Kultuuritöötajate töehõive ja konkurentsivõime parandamiseks palgatõusu tagamine.

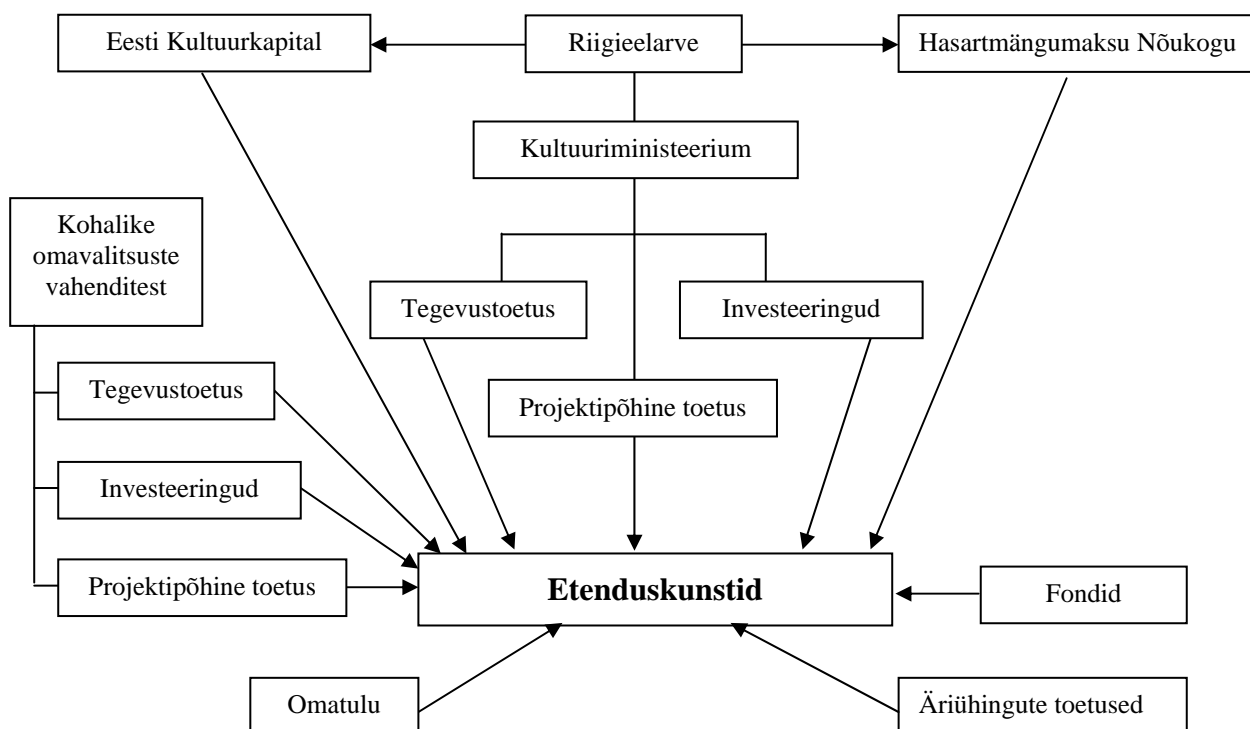
Riigi toetus, mis suunatakse kunstivaldkonda läbi Kultuuriministeeriumi (joonis 6.3), on aasta-aastalt absoluutväärtuses suurenenud. Nii näiteks jaotati Kultuuriministeeriumi kaudu 2004. aastal 1 061,1 miljonit krooni (2,2% riigieelarvest), 2007. aastal ulatusid eraldised kultuurile juba 1 752,6 miljoni kroonini (2,1% riigieelarvest, vt tabel 6.11). 2006. aastal eraldati Kultuuriministeeriumi valitsemisalas riigieelarvest erinevatele projektidele etenduskunsti vallas 7,5 miljonit krooni, etenduskunsti valdkonna institutsioonide tegevuskuludeks 321 miljoni krooni (vt tabelid 6.12 ja 6.13). 2007. aastal lõppes projekt “Eesti Teater 100”, mistõttu vähenesid ka eraldised projektidele 2,8 miljonile kroonile. Samas suurenesid majandustegevuseks plaanitud summad 362 miljonile kroonile, mis oli 12,8% (41,0 mln kr) rohkem kui 2006. aastal (vt tabel 6.12). Riigi tegevustoetus kattis teatrile 2007. aastal 62,0% ja 2006. aastal 63,9%, omavalitsuste toetus 4,7% (2006. a – 3,7%) tuludest ja omatulu 32,1% (2006. a – 31,4%) tuludest. Lisandusid veel toetused eraisikutelt, firmadelt ja muudelt mitteriiklikelt organisatsioonidelt ning Euroopa Liidu (EL) fondidelt ning EL välistelt fondidelt.

Tabel 6.11. Eraldised riigieelarvest kultuurivaldkonda, millega finantseeriti ka etenduskunste aastatel 2006–2008 (tuh kr)

	2006	2007	2008
Kultuuriministeeriumi eraldised riigieelarves, kokku	1 421 732,3	1 752 635,6	1 817 819,8
Eesti Kultuurkapital	257 240,0	336 875,0	382 550,0
Kultuuristipendiumid	720,0	720,0	720,0
Kultuuripreemiad	1 350,0	2 550,0	3 750,0
Loomemajanduse arendamiseks	...	240,0	240,0
Loovisiku seaduse rakendamine	4 954,1	6 500,0	6 500,0
Eraldised kultuuriprojektidele hasartmängumaksudest	4 368,3	5 460,4	9 454,7

Allikad: Rahandusministeerium ja Kultuuriministeerium

Joonis 6.3. Etendus kunstide finantseerimine

Tabel 6.12. Toetused etendus asutustele aastatel 2006–2007 (tuh kr)

Etendus asutused	2006			2007			
	Riigieel- arvest	Omavalit- sustelt	Kokku	Riigieel- arvest	Omavalit- sustelt	Muud toetused	Kokku
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID							
1. Avalik-õiguslikud etendus asutused	99 991,1	1 567,8	101 558,9	112 024,1	749,8	798,1	113 572,0
2. Riigietendus asutused	117 733,6	1 550,0	119 283,6	123 078,5	1 752,3	837,5	125 668,4
3. Sihtasutusena tegutsevad etendus asutused	73 573,4	1 030,0	74 603,4	93 639,5	1 105,0	83,7	94 828,2
4. Munitsipaal- etendus asutused	12 300,7	12 054,6	24 355,3	13 916,2	19 682,1	663,2	34 261,6
5. Eraetendus asutused	8 992,4	964,1	9 956,5	12 374,0	1 390,0	363,3	14 127,3
<i>Kokku</i>	<i>312 591,3</i>	<i>17 166,5</i>	<i>329 757,7</i>	<i>355 032,4</i>	<i>24 679,3</i>	<i>2 745,9</i>	<i>382 457,5</i>
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID							
1. Eraetendus asutused	6 195,9	1 231,7	7 427,6	4 869,4	2 477,0	2 896,3	10 242,6
C. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA TANTSUAGENTUURID							
1. Tantsuagentuurid	2 250,6	145,0	2 395,6	2 145,9	389,0	1 596,0	4 130,9
KOKKU	321 037,8	18 543,1	339 580,9	362 047,6	27 545,3	7 238,2	396 831,1

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

Tabel 6.13. Riigieelarvest finantseeritavad projektid aastatel 2006 – 2008 (tuh kr)

	2006	2007	2008
1. Kuressaare Ooperipäevad	200,0	200,0	-
2. Teatrilased üritused ja programmid	1 610,2	-	2 380,0
3. Noorte ja laste teatrilaste ürituste toetamine	430,0	500,0	500,0
4. Teater maal	1 000,0	700,0	700,0
5. Eesti Teater 100	3 000,0	-	-
6. Eesti Näitemänguagentuurist algupärandite ja tõlgete tellimine	855,0	1 000,0	1 000,0
7. Eesti Teatriliidu Teabekeskus	370,0	370,0	370,0
KOKKU	7 465,0	2 770,0	4 950,0

Allikad: Rahandusministeerium ja Kultuuriministeerium

Kohalikes omavalitsustes toetatakse kultuuri ja kultuuriürituste korraldamist MTÜ-de tegevustoetuste kaudu, mille suurust on andmete puudumisel raske hinnata. Tavaliselt nähakse nendeks kuludeks eelarves mingi osakaal, näiteks kulutatakse Tartus 5% linna eelarvest mitmesuguste kultuuriürituste toetamiseks. Toetuste jagamise kohta suuremates linnades leiab andmeid linnade kodulehekülgedelt.

Eesti kohalike omavalitsuste toetuste suurust teatritele, mis said riigilt 2007. aastal tegevustoetust, võimaldavad hinnata Eesti Teatri Agentuuri andmed. Omavalitsuste toetuse suurus neile teatritele oli 2007. aastal 27,1 miljonit krooni ja see on suurenenud 46,0% (8,5 mln kr), võrreldes 2006. aastaga, mil toetuse suurus oli 18,5 miljonit krooni. 2004. aastaga võrreldes on summa enam kui kahekordistunud. Toetuse summa on küll suurenenud, kuid toetuse saajaid on varasemast rohkem. Teatrite kõrval toetatakse teatrifestivale.

Rahandusministeeriumi andmetel oli 2007. aastal kohalike omavalitsuste toetus etendusasutustele 51,4 miljonit krooni (vt tabel 6.14).

Tabel 6.14. Kohalike omavalitsuste toetused etenduskunstidele aastatel 2004–2008 (tuh kr)

Kohalik omavalitsus	Toetused etenduskunstidele				
	2004	2005	2006	2007	2008
Tallinn	31 012	27 270,3	34 566,8	44 781,2	64 545,5
Ida-Virumaa	399	392,0	437,1	412,0	520,0
Põlvamaa	9	6,8	6,1	6,9	9,9
Saaremaa	1 173	1 191,6	2 496,3	3 108,4	4 123,8
Tartumaa	1 164	1 160,0	1 516,0	1 546,0	1 550,0
Viljandimaa	491	524,5	655,8	660,3	781,6
Lääne-Virumaa	...	500,0	500,0	850,0	500,0
Pärnumaa	20
KOKKU	34 282	31 045,2	40 178,1	51 364,8	74 030,8

Allikas: Rahandusministeerium

Tallinna Linnavalitsuse 2007. aasta mittetulunduse tegevustoetused kultuurile moodustasid kokku 16,6 miljonit krooni, millest toetati etenduskunsti 1,7 miljoni krooni eest (s.o 10% linnavalitsuse kultuuritoetustest, vt tabel 6.15). Siinjuures tuleb märkida, et linnale kuuluva Tallinna Linnateatri tegevust toetati 18,0 miljoni krooniga.

Tabel 6.15. Tallinna Linnavalitsuse olulisemad toetused etenduskunstile 2007. aastal (tuh kr)

Toetuse saaja	Ajend	Toetuse summa
Vana Baskini Teater	Etendustoetus	1 000,0
Teine Tants	Augusti TantsuFestival	100,0
Colombina	Muusikateatri festival, etendustoetus	55,0
Vene Noorsooteater	Etendustoetus	50,0
Von Krahli Teater	Europiidad, Viha ja majandus	55,0
R.A.A.A.M.	Projekt Alver	30,0
SA Tantsuagentuuri Tantsukeskus	Festival Koolitants	60,0
Ühendus Musicante	Ooper raekojas	50,0

Allikas: Tallinna Linnavalitsus

Pärnu Linnavalitsuse toetused erinevate etenduskunstiürituste korraldamiseks ja etendusasutuste ja -ühenduste tegevuse toetamiseks 2007. aastal ulatusid 400 900 kroonini. Olulisemad toetuse saajad olid:

Pärnu Kaasaegse Tantsu Ühing MTÜ	100 400 krooni
Valgete Ööde Festival MTÜ	124 000 krooni
Pärnu Ooperipäevad 2007	100 000 krooni
Pärnu Teater Endla	45 000 krooni

Eesti Kultuurkapital

Eesti Kultuurkapital on 1925. aastal loodud ja 1994. aastal seadusega taastatud organisatsioon, Eesti Kultuurkapitali varade moodustumise ja jaotamise skeem on toodud lisas 6.2. Kultuurkapital jagab loomeinimeste rahastamiseks kahte liiki stipendiume (siht- ja toetusstipendiumid) ning annab välja aastapreemiaid aasta jooksul enim silma paistnud kultuuri- ja kunstitegelastele. Koosneb kaheksast sihtkapitalist, millest üks on näitekunsti sihtkapital. Eesti Kultuurkapital jagab rahalist toetust peamiselt teatriprojektidele ja vähesel määral teatritele. 2007. aastal laekus Kultuurkapitalile näitekunsti valdkonnas 716 rahastamisaotlust summas 38,1 miljonit krooni. Kultuurkapital eraldas aga 490 stipendiumi 18 miljoni krooni eest, mis moodustas 12,1% Kultuurkapitali sihtkapitalidele eraldatud rahast (vt tabel 6.16). 2006. aastaga võrreldes kasvas näitekunstile antud summa 28,1% ehk 3,9 miljonit krooni, samas kogu Kultuurkapitali kaudu jaotatav summa aga vähenes 7,6% ehk 12,2 miljonit krooni.

Tabel 6.16. Näitekunsti stipendiumide ja toetuste taotlused ja eraldised Eesti Kultuurkapitalist aastatel 2005 –2007 (tuh kr)

	Esitatud taotlusi		Eraldatud stipendiume	
	Arv	Summa	Arv	Summa
2005. aasta				
Näitekunst	640	28 977,6	744	16 311,5
Kokku Kultuurkapital	13 210	349 930,1	10 053	140 887,8
2006. aasta				
Näitekunst	724	39 496,2	827	14 046,5
Kokku Kultuurkapital	14 264	400 715,1	11 203	161 232,9
2007. aasta				
Näitekunst	716	38 064,2	490	17 996,0
Kokku Kultuurkapital	14 484	351 643,1	9 720	149 044,2

Allikas: Eesti Kultuurkapital

Omatulu

Etendusasutuste omatulu tekkeallikateks on

- etendustegevusega otseselt seotud majandustegevusest laekuvad tulud, milleks on:
 - piletitulu oma etendustelt (oma loomingu tegevusega teenitud tulu);
 - piletitulu külalisesinejatel (teiste esinejate loomingu vahendamise läbi laekunud piletitulu);
 - piletitulu muudelt omaäritustelt (etendusasutuste poolt korraldatud ballide, kontsertide, jm ürituste piletitulu);
 - muud tulud (reklaamitulu, tulu kavalehtede müügist, tulu festivalide korraldamisest jm loomingu majandamisega seonduvalt saadud omatulu);
- etendustegevusega otseselt mitteseotud tulu:
 - renditulu (tulu ruumide rendist);
 - kohvikutulu;
 - muud tulud (tulu konverentside, vastuvõtude korraldamisest, tulu põhivara müügist, sihtfinantseerimise amortisatsioon jm varem nimetatud tulu, mis on saadud väljaspool etendustegevust).

Etendusasutuste omatulud on pidevalt kasvanud. Eesti Teatri Agentuuri andmetel ulatus omatulu 2007. aastal 187 317,6 tuhande kroonini. Aastaga suurenes omatulu 29 361,6 tuhat krooni ehk 18,6%. Osaliselt on küll nii suure kasvu taga valimi suurenemine, kuid omatulu kasvas oluliselt ka pikemat aega vaatluse all olevates etendusasutustes (vt tabel 6.17). Omatulu osakaal aasta kogutulust aastatega oluliselt muutunud ei ole, kõikides 31–32% juures. Etendusasutused erinevad üksteisest antud näitaja osas vägagi palju. Eraetendusasutustel on omatulu osakaal kogutulus oluliselt suurem, ulatudes kuni ¾-ni.

Tabel 6.17. Omatulu statistikas osalenud etendusasutustes aastatel 2006–2007 (tuh kr)

Etendusasutused	Etendusgegevusega otseselt seotud tulud										Etendusgegevusega otseselt mitte seotud tulud				KOKKU	Osakaal kogutulu, %
	Piletitulud			Muud oma- õritused	Muud tulud	Kokku	Renditulu	Kohvikutulu	Muud tulud	Kokku	Etendusgegevusega otseselt mitte seotud tulud		Kokku			
	Oma-etendus	Külastajad	Muud oma-õritused								Muud tulud	Kokku		Renditulu		
				Oma-etendus	Külastajad	Muud oma-õritused	Muud tulud	Kokku	Renditulu	Kohvikutulu			Muud tulud			
A. STATIONAARSE TRUPIGA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA REPERTUAARITEATRID																
1. Avalik-õiguslikud etendusasutused	2007	17 558,3	-	1 222,4	9 434,6	28 215,3	3 829,2	7 407,6	2 528,8	13 765,5	41 980,8	27,0				
	2006	16 668,4	-	1 904,3	6 786,5	25 359,2	2 608,7	5 117,4	6 139,2	13 865,3	39 224,5	27,8				
	Kasv aastaga,%	5,3	-	-35,8	39,0	11,3	46,8	44,8	-58,8	-0,7	7,0	-				
2. Riigietendusasutused	2007	34 080,0	-	5 804,1	4 604,1	44 488,1	3 968,0	6 498,7	7 991,0	18 457,7	62 945,8	33,4				
	2006	29 868,0	82,2	4 461,3	1 832,1	36 243,5	3 365,8	6 221,9	6 486,4	16 074,1	52 317,7	30,3				
	Kasv aastaga,%	14,1	-100,0	30,1	151,3	22,7	17,9	4,4	23,2	14,8	20,3	-				
3. Sihtasutusena tegutsevad etendusasutused	2007	30 988,4	146,5	126,6	5 691,8	36 953,4	2 286,6	4 935,4	2 907,9	10 129,9	47 083,3	33,2				
	2006	26 067,5	142,1	74,8	4 100,9	30 385,3	1 219,4	3 624,3	5 261,1	10 104,9	40 490,2	35,0				
	Kasv aastaga,%	18,9	3,1	69,4	38,8	21,6	87,5	36,2	-44,7	0,2	16,3	-				
4. Munitsipaal-etendusasutused	2007	10 626,3	0,3	105,8	562,8	11 295,2	915,3	-	907,8	1 823,0	13 118,2	27,7				
	2006	9 628,7	244,9	202,3	306,8	10 382,8	761,8	-	907,9	1 669,7	12 052,4	32,4				
	Kasv aastaga,%	10,4	-99,9	-47,7	83,4	8,8	20,1	-	0,0	9,2	8,8	-				
5. Eraetendusasutused	2007	10 370,4	175,7	21,9	669,6	11 237,6	32,7	-	93,7	126,4	11 364,0	44,6				
	2006	7 779,3	40,4	-	604,3	8 424,0	-	-	65,3	65,3	8 489,3	42,5				
	Kasv aastaga,%	33,3	335,3	-	10,8	33,4	-	-	43,5	93,6	33,9	-				
	Kokku2007	103 623,3	322,6	7 280,8	20 962,9	132 189,6	11 031,7	18 841,6	14 429,2	44 302,5	176 492,1	31,6				
	2006	90 011,9	509,6	6 642,6	13 630,7	110 794,8	7 955,7	14 963,7	18 859,8	41 779,2	152 574,0	31,4				
	Kasv aastaga,%	15,1	-36,7	9,6	53,8	19,3	38,7	25,9	-23,5	6,0	15,7	-				

Tabel 6.17 järg

Etendusasutused	Etendusitegevusega otseselt seotud tulud							Etendusitegevusega otseselt mitte seotud tulud				KOKKU	Osakaal kogutulu- st, %
	Piletitulud			Muud tulud	Kokku	Renditulu	Kohvikutulu	Muud tulud	Kokku				
	Oma-etendused	Külastajad	Muud oma-üritused										
B. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA PROJEKTITEATRID													
1. Eraetendusasutused	2007	8 756,8	-	491,5	563,1	9 811,4	1,5	-	344,0	345,5	10 156,9	49,8	
	2006	3 698,6	302,1	59,1	55,0	4 114,8	-	-	162,2	162,2	4 277,0	35,2	
	Kasv aastaga,%	136,8	-	731,9	923,2	138,4	-	-	112,1	113,1	137,5	-	
C. STATIONAARSE TRUPITA JA REGULAARSE ETENDUSTEGEVUSEGA TANTSUAGENTUURID													
1. Tantsuagentuurid	2007	227,2	93,2	-	86,3	406,6	-	-	261,9	261,9	668,5	13,9	
	2006	92,6	126,3	-	82,7	301,5	-	-	803,4	803,4	1 105,0	28,6	
	Kasv aastaga,%	145,4	-26,2	-	4,3	34,9	-	-	-67,4	-67,4	-39,5	-	
KOKKU	2007	112 607,4	415,7	7 772,3	21 612,3	142 407,7	11 033,2	18 841,6	15 035,1	44 909,9	187 317,6	32,1	
	2006	93 803,1	938,0	6 701,7	13 768,4	115 211,2	7 955,7	14 963,7	19 825,4	42 744,8	157 956,0	31,4	
	Kasv aastaga,%	20,0	-55,7	16,0	57,0	23,6	38,7	25,9	-24,2	5,1	18,6	-	
	2004	86 869,2	742,3	...	14 889,6	102 501,1	...	5 633,0	...	5 633,0	108 134,1	28,9	

Allikas: Eesti Teatri Agentuur

2000. aastast alates antakse täiendavalt välja Kultuurkapitali Nõukogu loominguulist eristipendiumi “Ela ja sära”, mille eesmärgiks on tingimuste loomine kõrgvormis loomeinimestele erialaseks pühendumiseks. Stipendium garanteerib saajale netosissetuleku 15 000 krooni kuus ühe aasta jooksul. Nii 2006. kui ka 2007. aastal eraldati stipendium “Ela ja sära” kahele loovisikule näitekunsti valdkonnas. Vanema põlvkonna loovisikutele makstakse Kultuurkapitali poolt elutöötoetust. 2008. aastal jagati elutöötoetust näitekunsti sihtkapitali poolt 26 teenekale etenduskunstiga seotud olnud veteranile. 2006. aastast antakse välja igas maakonnas ühte maakondlikku kultuuripreemiat Kultuuripärl, innustamaks ja tunnustamaks kõrgvormis loomeinimeste pühendumust maakondades, kultuuripreemia suuruseks on 20 000 krooni.

Kultuurkapitali aastapreemiad antakse välja arhitektuuri, audiovisuaalse kunsti, helikunsti, kirjanduse, kehakultuuri ja spordi, kujutava ja rakenduskunsti, näitekunsti ja rahvakultuuri vallas. Aastapreemiad jagunevad Eesti Kultuurkapitali aastapreemiateks ja sihtkapitalide aastapreemiateks. Aastas antakse Kultuurkapitali aastapreemia ühele seda väärivaks peetavale teatrisündmusele. Kultuurkapitali aastapreemia suuruseks aastas ühe nominendi kohta oli vaadeldud perioodil 100 000 krooni.

Näitekunsti sihtkapitali poolt rahastatavate Eesti teatrikunsti aastaauhindade ja nimeliste auhindade väljaandmise eest kannab alates 2003. aasta sügisest hoolt Eesti Teatriliit. Eesti teatrikunsti aastaauhindade eesmärgiks on tõsta esile olulisemad loominguulised saavutused, mis kalendriaasta jooksul on Eesti teatrikunstis aset leidnud. Teatrikunsti aastaauhinnad on rahaliselt võrdsed, auhinna suuruse määrab Kultuurkapitali näitekunsti sihtkapitali nõukogu.

Eesti Rahvuskultuuri Fond

Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond (ERKF) eesmärgiks on heategevus Eesti rahvuskultuuri toetamiseks rahaliste vahendite sihtpärase kogumise ja jagamise kaudu. 2006/2007 majandusaastal laekus sihtasutusele annetustena 3,3 miljonit krooni. Toetuste ja stipendiumide avaldusi laekus kokku 636 kogusummas 10,6 miljonile kroonile. Sihtasutuse nõukogu eraldas kultuuri toetuseks kokku 3,5 miljonit krooni. Kokku rahuldati 356 taotlusavaldust, millest stipendiume teadus- ja loovtööks anti 106 isikule, stipendiume õpinguteks ja täiendõppeks 190 isikule ning toetati 28 kultuuriprojekti.

ERKF-i juurde on etenduskunstide rahastamiseks loodud Estonia Seltsi fond, mille moodustas Estonia Selts toetamaks noori artiste. Rahvuskooper Estonia baleriine toetatakse Klaudia Maltudise stipendiumiga ja lauljaid Tiit Kuusiku stipendiumiga.

1993. aastal asutatud Eesti Ühispanga fond loodi eesmärgiga toetada etenduste, kontsertide ja festivalide korraldamist maakondades.

Mari-Liis Küla fond toetab Eesti Kunstiakadeemia lavakujunduse eriala tulemuslike õpilaste laiapõhjalist enesetäiendamist.

Matti Lehtineni fond toetab Eesti lauljate täiendõpet Sibeliuse Akadeemias Helsingis või mujal välismaal.

Miliza Korjuse Laulustipendiumi fond loodi eesmärgiga toetada lauljaid.

Rahvusooperi fond asutati 1995. aastal Eesti Sotsiaalpanga poolt eesmärgiga toetada teatri- ja kontserditegevust ooperi-, balleti-, opereti- ja muusikalžanris.

Soome–Eesti Kaubandusühingu fond toetab klassikalise balleti õppimist ja õpetamist Eestis.

Voldemar Panso fond toetab Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunstkooli üliõpilaste ja magistrantide õppereise.

Hasartmängumaksu Nõukogu

Riigieelarvesse laekunud hasartmängumaksust 46% saab Eesti Kultuurkapital ning 37,4% kasutatakse laste, perede, vanurite ja puuetega inimestega seotud regionaalprogrammide finantseerimiseks. Nimetatud summast eraldatakse 4% kultuuriprojektide toetamiseks. Toetusi jagab vastavalt esitletud taotlustele Hasartmängumaksu Nõukogu. 2007. aastal toetati etenduskunstide valdkonda kokku 0,7 miljoni krooniga, millest teatrivaldkond sai 0,5 miljonit ning tantsuvaldkond 0,2 miljonit krooni.

Muu toetus, sponsorlus

Toetused teatrivaldkonnale võib liigitada süsteemseteks (näiteks Eesti Kultuurkapital) ja projektipõhisteks. Lisaks ERKF fondidele toetavad Eesti teatreid mitmed sponsorid, riikide välisesindused ja instituudid, kultuurikeskused ja suuremad eraettevõtted ja ka eraisikud. Euroopa Liidu (EL) liikmena on Eesti saanud toetusi oma etenduskunstiasutustele ka mitmetest Euroopa Liidu fondidest, kuid toetusi on tulnud ka EL-i välistelt fondidelt. Kultuurisponsorluse ulatuse ja suurimate kultuuri toetajate kohta ei ole Eestis täpset ülevaadet.

6.3.2. Organiseeritus

Teatriinimesi ja organisatsioone koondab *Eesti Teatriliit*, mis loodi aastal 1987 ja mis on Eesti NSV Teatriühingu (asutatud 1945) õigusjärglane. Eesti Teatriliit on kutseliste teatritegelaste liite, ühendusi ja seltse koondav katusorganisatsioon, kelle tegevuse eesmärk on teatrikuultuuri hoidmine, arendamine, väärtustamine, liit tegutseb ka ametiühinguorganisatsioonina. Teatriliitu kui katusorganisatsiooni kuulub 16 erialaliitu ja -ühendust (vt tabel 6.18).

Tabel 6.18. Teatriliitu kuuluvad erialaliidud ning nende liikmete arv

Liit	Liikmete arv
1. Eesti Näitlejate Liit	440
2. Eesti Näitlejate Liidu alaliit: Solistide Liit	51
3. Eesti Lavastuskunstnike Liit	55
4. Eesti Lavastajate Liit	84
5. Eesti Kutseliste Tantsijate Loomeliit	120
6. Eesti Tantsukunstnike Liit	17
7. Eesti Teatri Tehniliste Töötajate Ühendus	98
8. Estonia Kooriartistide Ühendus	32
9. Estonia Orkestrantide Ühendus	60
10. Eesti Jumestajate ja Grimeerijate Ühendus	54
11. Eesti Teatriuurijate Ühendus	51
12. Eesti Teatrikriitikute Ühendus	10
13. Müügijuhtide ja Administraatorite Ühendus	25
14. Teatriveteranide Ühendus	350
15. Vanemuise Kooriartistide Ühendus	16
16. Vanemuise Orkestrantide Ühendus	32

Allikas: Eesti Teatriliit

Eestis tegutsevad teatriorganisatsioonid on Eesti Teatri Agentuuri andmetel järgmised:

1. AITA – Rahvusvaheline Amatööriteatrite Assotsiatsioon
2. ASSITEJ Eesti Keskus – Lastele ja noortele mängivate professionaalsete ja poolprofessionaalsete teatrite rahvusvaheline ühendus
3. Eesti Harrastusteatrite Liit
4. Eesti Teatriliit
5. Eesti Etendusasutuste Liit
6. OISTAT Eesti Keskus - Rahvusvaheline Lavakujundajate ja -tehnikute Ühing
7. Eesti Teatri Agentuur
8. UNIMA Eesti Keskus – Rahvusvaheline Nukuteatrite Liit

Eestis tegutsenud Eesti Näitemänguagentuur (ENA), mis vahendas avalikule esitamisele tulevate näidendite autoriõigusi ja nõustas autoriõiguste osas, liideti 2008. aasta algul Eesti Teatriliidu Teabekeskusega. Uus organisatsioon kannab nime Eesti Teatri Agentuur, kes on üle võtnud ka endise ENA funktsioonid. Agentuurist saab informatsiooni ka erinevate maade autorite ja teatrite kohta, kuid prioriteediks on algupäraste tekstide loomise soodustamine ja selleks korraldatakse Eesti Kultuurkapitali toel näidendivõistlusi. Algatatud on draamakool noortele kirjutajatele.

Tantsuga tegelevad ühendused ja üksikisikud on koondunud põhiliselt kolme suuremasse liitu:

1. Teatriliidu alaliiduna tegutsev Eesti Kutseliste Tantsijate Liit, kelle tegevliikmeteks on vastava diplomiga või tantsimist põhitöona tegevad professionaalsed tantsijad ning mis koondab põhiliselt nii endisi kui ka noori tantsijaid Rahvusooper Estoniast ja Teater Vanemuisest;
2. Administratiivne ühendus Sõltumatu Tantsu Ühendus, mis loodi 2005. aastal Fine 5 Tantsuteatri, Tantsuteatri Zick, Pärnu Kaasaegse Tantsu Ühingu ja Saltatores Revalienses'i poolt ning kellega nüüdseks on liitunud ka koreograaf Anu Ruusmaa, produtseerib ja esitab nii kohalikke kui ka rahvusvahelisi tantsuteatrite lavastusi ja kureerib festivale;
3. Eesti Tantsukunstnike Liit (2006. aastani Eesti Tantsuloovisikute Liit) ühendab modern-, džäss- ja nüüdistantsu koreograafe, tantsijaid ja õpetajaid. Loomeliidu liikmeteks on 17 eraisikut.

6.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega

Kultuuriturism

Ülevaadet, kui palju turiste ja millistest riikidest Eesti etendusasutusi külastavad olemas ei ole. Kultuurituristide arvu saab hinnata vaid kaudselt, eeldades, et kultuuriürituste külastajad ööbivad Eestis. 2008. aastal küsitles Tallinna Ettevõtlusameti tellimusel AS Emor välituriste Soomest, Lätist, Rootsist, Venemaalt, Norrast, Saksamaalt ja Suurbritanniast nende Tallinnas viibitud aja kohta. Nimetatud seitsmest riigist pärit turistid moodustavad Eestis majutunute koguarvust 73,5%. Kõikidest küsitletud turistidest külastas 2008. aastal Eestis teatrietendusi 3%. Ligikaudsete arvutuste järgi külastas 2008. aastal Eesti teatrietendusi 43 tuhat (2004. aastal 27,5 tuhat) Eestis ööbinud välituristi (vt tabel 6.19). Kuid kõik turistid ei kasuta hotellide teenuseid ja ilmselt ka kõik kultuuriüritusi külastanud turistid ei ööbi Eestis. On ilmne, et keelebarjääri tõttu vaatab sõnalavastusi väga väike protsent etendusasutusi külastanud turistidest. Seega on oluline, kui palju turiste külastas muusika- ja tantsuetendusi andvaid teatreid. 2008. aastal osteti turismibüroode kaudu Vanemuise etendustele ligi 2 000 piletit. Ekspert hinnangu järgi võib nendele lisada veel ligi 1 000 kassast ostetud piletit. Seega Vanemuise teatrit külastanud välituristide arv oli hinnanguliselt 3 000. Rahvusooper Estonia ja turismifirmade koostöona müüdi teatrietendusi reisipakettides. Sel viisil teatrit külastanud välituristid moodustasid 23% teatrikülastajate üldarvust. Nendest omakorda 14% olid soomlased. Arvesse võttes ka piletite üksikmüüki kassadest, ulatub ekspertide hinnangul Rahvusooperis Estonia välismaalaste osakaal saalis 35%. See tähendaks aastas minimaalselt 46 tuhandet teatrikülastajat välismaalt. Kõike eelpool mainitud arvesse võttes ning tuginedes ka AS Emori välituristide küsitlusele, võib oletada, et 2008. aastal külastas Eesti etendusasutusi ligi 66 tuhat välituristi.

Tabel 6.19. Välisturistide majutused Eestis ja teatrikülastused aastatel 2004 ja 2008

	2004			2008		
	Majutuste arv	Teatri- külastajate arv	Teatri- külastajate osakaal, %	Majutuste arv	Teatri- külastajate arv	Teatri- külastajate osakaal, %
Soome	843 871	8 439	1	728 181	7 282	1
Saksamaa	85 643	5 139	6	91 915	6 434	7
Rootsi	89 042	1 781	2	86 308	-	-
Venemaa	42 348	1 694	4	82 280	7 405	9
Läti	40 959	-	-	79 527	4 157	5
Norra	35 798	1 074	3	47 240	1 890	4
Suurbritannia	38 903	1 169	3	46 575	1 397	3
<i>Kokku 7 riiki</i>	<i>1 135 605</i>	<i>22 712</i>	<i>2</i>	<i>1 052 973</i>	<i>28 565</i>	<i>3</i>
KOKKU kõik riigid	1 374 414	27 496	2	1 433 346	43 000	3

Allikad: Statistikaamet ja Tallinna Ettevõtlusamet (AS Emori väliskülastajate uuring 2008)

Turismifirmad on aktiivselt asunud ka siseturismi raames pakkuma teatri- ja kontserdikülastusi. Internetis kodulehekülge omavast 200 Eesti turismifirmast pakkus teatri- või kontserdireise 22 firmat. Majandusandmed teatri- või kontserdireiside osakaalu kohta kõikidest sisereisidest või välisreisidest Eestis puuduvad. Kultuuripakette pakuvad koostöös turismifirmadega või eraldi ka Eesti majutusasutused ja suuremad laevafirmad.

Etenduskunstid elavdavad nii majandustegevust kui ka sotsiaalelu piirkondades, kus etendusi antakse (Viinistu, Vargamäe, Naissaar jne).

Lisaks majutusele annab etenduskunstide valdkond tööd ja sissetulekut toidlustusasutustele, transpordifirmadele, reklaamifirmadele, elavdab väiksemate maakohtade kaubandust, rääkimata otsesest seosest haridusega (koolid, õpetajad). Etenduskunstidega on lahutamatu seotud tehnika ja masinatööstus (lavatehnika, mehhanismid, valguspark, helitehnika jms), kosmeetikatööstus (sh grimm) jm. Teeninduse vallast lisaks ülalloodule puhastus- ja pesumajade teenused, juuksuri-, valve-, nõustamis-, montaaži-, ehitus-, rendi-, raamatupidamis-, turundusteenused, üritusturundus, kirjastamine, autorikaitse (Eesti Autorite Ühing, Eesti Teatri Agentuur) jne.

Kõik loomemajanduse valdkonnad on omavahel tihedalt seotud. Muusika valdkond on loomevaldkondadest kõige lähemalt seotud etenduskunstidega, lavastusi liigitatakse sõna-, tantsu- ja muusikalavastusteks. Muusika kui loomingu koostisosa on lahutamatu ooperi-, opereti-, balleti-, nüüdistsuuetendustel. Samas on ta helikujundusena täiendav abivahend ja meeleolu-keskkonna looja ka sõnalavastustes. Suuremates Eesti teatrites on palgal muusikaala juhatajad, kes alaga tegelevad ja vajadusel teenust sisse ostavad. Sõnateatrid lähevad üha enam välja traditsioonilisest žanrist ja otsivad lavastustele uusi lähenemisviise.

Otsestele esinemistele lisaks saavad muusikud ja muusikateoste autorid autorikaitseorganisatsioonide kaudu tasu oma teoste teatris esitamise ja/või fonogrammide kasutamise eest.

Kirjastamine – kirjandus, ajakirjandus, trükised, brošüürid – on seotud nii loomeprotsessiga (lavastuste algallikad) kui selle tulemuste levitamise, teavitamise, turundusega, publiku ja huviliste koolitamisega ja harimisega (arvustused, analüüsid ajakirjanduses jms). Trükiteenused ostetakse suures osas sisse.

Kunst seostub etenduskunstidega mitmeti. Teatrites töötavad teatrikunstnikud, kelle juhendamisel valmivad lava- ja valguskujundus. Rakendust leiavad nii maal, skulptuur, graafika, keraamika, klaasi-, ehte-, moe-, metalli-, tekstiili-, fotokunst jne. Etenduskunstid on kunstiinimeste tööhõivega otseselt seotud – etenduskunstide valdkond annab tööd kunstnikele, samas leiavad kunstnikud väljundi nii loomingulisuse kui ka loomingu realiseerimiseks. Teatritel on tavaks eksponeerida kunsti (maal, graafika, foto, skulptuur) oma üldkasutatavates ruumides (fuajeed, kohvikud).

Disaini valdkond haarab tööstus-, graafilist- ja veebidisaini. Taas on kõik alasektorid seotud etenduskunstidega. Etenduskunstid ei saa läbi ilma rõiva-, jalatsi-, kostüümi-, ehte-, tööstusdisainita (vastavalt lavastuse ajastule jm kujunduskunstniku nägemusele). Osa töid tehakse teatritöötajate poolt teatrites, osa tellitakse väljast. Graafiline disain ja veebidisain leiavad rakendamist otseselt teatrietendustes, turunduses, trükistes (kavad, tutvustavad brošüürid jms), veebilehtede kujundustes, ka piletites, nende müügikeskkonna kujundamisel internetis jm. Siit tuleneb ka infotehnoloogia seotus etenduskunstidega – etendusasutuste veebilehekülgede loomisel ja uuendamisel, turunduses, kliendiuringutes. IT lahendusi rakendatakse nii loomisprotsessis (lavastused) kui tulemuse salvestamisel, edastamisel, säilitamisel. IT valdkond annab etendusasutustele töövahendid igapäevatöö tegemiseks (arvutid, programmid jms).

Arhitektuuriga seostuvad esinemispaigad, sisekujundus ja sisearhitektide teenused, ka maastikuarhitektide teenused näiteks etenduste kavandamisel ja suvelavastustele kooskõlastuste saamisel (kohalike omavalitsuste load lavade püstitamiseks).

Kohalikest muuseumidest võivad etenduskunstide loovisikud saada loominguks inspiratsiooni (legendid, pärimused, rahvakunst jms). Samas säilitatakse järgnevatele põlvkondadele omakorda käesoleva aja loovisikute töid. Tallinnas asub Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, mis sai alguse helilooja Peeter Süda pärandi kogumisega seotud liikumisest 1924. aastal. Viimastel aastatel on levinud tava kasutada muuseume ka etenduspaikadena (A. H. Tammsaare majamuuseum Vargamäel, Viinistu Kunstimuuseum, KUMU).

Audiovisuaalvaldkonnast on etenduskunstidega seotud kõik alavaldkonnad, st film, video, televisioon ja raadio. Koostööd tehakse lavastuste väljatoomisel ja etendamisel, nn toote edasisel salvestamisel, levitamisel, salvestiste müügil, programmide koostamisel, vaatajate teavitamisel (kultuurisaated, reklaamid). Etendusasutuste toodang ei jõua tänapäeval ilma vahenduseta tarbijani. Siit tuleneb ka reklaami seotus eelkõige valdkonna turundusega. Raadio-, tele-, trüki-, välireklaami, reklaamüritusi kui erinevaid reklaamiliike kasutatakse nii eraldi kui ka omavahel kombineerides.

6.4. HARIDUS

Teatrierialal ja teatriga seonduvatel aladel saab Eestis kutseharidust, rakenduslikku kõrgharidust või kõrgharidust järgnevatel koolides: Eesti Kunstiakadeemias, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, Tallinna Balletikoolis, Tallinna Ülikooli kunstide instituudis, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias ning filosoofiateaduskonna kultuuriteaduste ja kunstide instituudis. Kutsehariduse osas saavad teatrid muusikutele ja lauljatele täiendust G. Otsa nimelisest Tallinna Muusikakoolist ja H. Elleri nimelisest Tartu Muusikakoolist. Kokku lõpetas teatrierialal või teatriga seonduvatel erialadel (sh kultuurikorraldus) 2007. aastal kutseõppe või kõrgkooli 228 noort spetsialisti.

Olulisim teatrihariduse pakkuja Eestis on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, kus alustas 1957. aastal tööd lavakunstkateeder, mis kannab tänapäeval nime Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunstkool. Näitleja- ja lavastajaharidust omandama võetakse iga kahe aasta tagant. 2008. aastal lõpetas kooli 23. lend: 11 näitlejat, 3 dramaturgi ja 2 lavastajat lõpetasid bakalaureuseõppe ning lavakunsti magistriõppe lõpetas 2 inimest. Aastatel 2005-2008 lõpetas kooli kaks lendu: 26 näitlejat, 3 dramaturgi ja 2 lavastajat, kokku 31 inimest lõpetasid bakalaureuseõppe. Neile lisandus 12 magistriõppe lõpetanut. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia muusikaalade lõpetanutest saavad täiendust kõik Eesti teatrite juures olevad orkestrid ja koorid, koolis on võimalik omandada magistrakraad kultuurikorralduses. Aastatel 2005-2008 oli laulu eriala lõpetajaid 24, neile lisandus veel 8 ooperilaulu magistriõppe lõpetajat. Magistrakraadi kultuurikorralduses omandas vaadeldavatel aastatel kokku 14 inimest.

Eestis on võimalik näitlejaharidust omandada ka Viljandi Kultuuriakadeemias, mis liitus 2005. aastal Tartu Ülikooliga ja kannab nüüd nime Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Teatri ja tantsuga on seotud järgnevad erialad: teatrikunst spetsialiseerumisega näitlejaks või lavastajaks, teatrikunsti visuaaltehnoloogia spetsialiseerumisega butafoor-dekoraatoriks või valguskujundajaks või lavastuskorraldajaks, tantsukunst spetsialiseerumisega tantsuõpetajaks või koreograafiks või tantsijaks. Teatrikunsti võetakse õppima üle aasta, 2005. ja 2007. aastal lõpetas teatrikunsti alal kokku 19 noort inimest. Aastatel 2005-2008 lõpetas tantsukunsti erialal 18, kultuurikorralduse erialal 10 ning teatrikunsti visuaaltehnoloogia erialal 16 noort spetsialisti.

Klassikalise balleti haridust pakub Eestis ainsana Tallinna Balletikool, mis asutati 1946. aastal riikliku teatri Estonia balletistuudio baasil. Kool on riiklik kutseõppeasutus, kus õpe kestab kokku 9 aastat, noorem aste 5 õppeaastat ja vanem 4 õppeaastat. Vanema astme lõpetanud saavad kutseõppeasutuse lõputunnistuse kutsekeskhariduse omandamise kohta ja balletiartisti kutse. Käesoleva ajani on kooli lõpetanud 339 balletiartisti. Aastatel 2005-2008 täienesid balletiartistide read 25 tantsija võrra. Seejuures 2008. aastal lõpetas kooli 47. lend 4 artistiga. Rahvusoper Estonia ja Teater Vanemuise balletitrupid on komplekteeritud osaliselt Tallinna Balletikooli lõpetanutest. Teater Vanemuine saab täiendust ka algselt teatri juurde asutatud, kuid 2001. aastast teatrist sõltumatuks muutunud Vanemuise Tantsu- ja Balletikoolist, kus 2007. aastal lõpetas 2. lend 6 lõpetajaga. Kokku kahe lennuga on lõpetajaid 11, kes on rakendust leidnud nii Rahvusoperis Estonia kui ka Teatris Vanemuine. Piiride avatus on viinud balletikoolide lõpetajaid nii ennast täiendama kui ka tööle välismaale. Teisalt on avatud piirid ja

tööjõu vaba liikumine võimaldanud palgata teatrite balletitruppidesse tantsijaid teistest riikidest. Eriti laia rahvusvahelise haardega tantsutrupp töötab Teatris Vanemuine. 2004. aastast tegutseb Tallinnas tantsukool Noor Ballett, kes jätkab endise Fouettè Balletikooli traditsioone ning on nii huvi- kui kutsekool. 2007. aastal lõpetas kooli 4. lend 3 lõpetajaga. Vanemuise Tantsu- ja Balletikool ning tantsukool Noor Ballett on eraballetikoolid.

2004. aasta sügisest tegutseb ka Eesti Tantsuagentuuri Tantsustuudio, kuhu on oodatud õppima eelneva tantsulise kogemusega ambitsioonikad noored, kellel on soov lavale jõuda. Eesmärgiks on koolitada põhjaliku ettevalmistusega professionaalseid tantsijaid, kes leiaks rakendust nii muusikalides, kontsertidel kui ka tantsuetendustel. 2007. aastal lõpetas stuudio 1. lend 15 lõpetajaga.

1. jaanuaril 2008. aastal moodustati Tallinna Ülikooli struktuurireformi raames endise Kunstide teaduskonna baasil Tallinna Ülikooli Kunstide Instituut, kus on võimalik teatriga seotud erialasid omandada koreograafiaosakonnas. Bakalaureuseõppes võib õppida koreograafia, magistriõppes koreograaf-lavastaja eriala. Tallinna Ülikool on balletikooli kõrval üheks suuremaks tantsijate koolitajaks Eestis (ka nüüdis-, rahvatantsu-, tantsuõpetus). 2008. aastal lõpetas 14 spetsialisti, kelle tulevane elukutse võiks olla seotud tantsuga. Aastatel 2005-2008 lõpetas koreograafiaosakonna kokku 78 spetsialisti, kellest 9 olid koreograaf-lavastajad.

Eesti teatrites töötavad tekstiili-, moekunstnikud ja dekoraatorid tulevad peamiselt Eesti Kunstiakademiast. Alates 1950. aastast on Eesti Kunstiakademiast olnud võimalik õppida teatridekoratsiooni maali ehk stsenograafia erialal. Aastatel 1950-2008 on selle eriala lõpetanud 140 inimest, aastatel 2005-2008 16 spetsialisti, seejuures 2008. aastal lõpetas 3 spetsialisti.

Teatriteadust saab Eestis õppida ainult Tartu Ülikoolis, seni bakalaureuse- ja magistritasemel alates 1992. aastast, kui avati filosoofiateaduskonnas kultuuriteaduste ja kunstide instituudis teatriteaduse õppetool. Lõpetanuid on olnud kokku 106, neist 96 bakalaureust ja 10 magistrit. Aastatel 2005-2008 lõpetas teatriteaduse eriala 36 spetsialisti, kellest 3 said magistrikraadi.

G. Otsa nimelisest Tallinna Muusikakoolist ja H. Elleri nimelisest Tartu Muusikakoolist saavad teatrid täiendust eelkõige laulu valdkonnas. 2008. aastal lõpetas Tartu Muusikakooli 4 noort lauljat, laulu eriala lõpetajate arv aastatel 2005-2008 oli 13 inimest. Tallinna Muusikakooli laulu eriala lõpetas aastatel 2005-2008 19 inimest, kellest 5 inimese lõpetamise aastaks oli 2008.

Õppeasutustest tuleva täienduse kõrval koolitavad teatrid ka ise järelkasvu enamasti teatristuudiotest või teatrite juurde loodud keskustes. Näiteks võiks nimetada Theatrumi koostööd Vanalinna Hariduskolleegiumi Teatrikooliga, Endla Teatri Noortestuudiot, Tantsuteatri Fine 5 juurde loodud tantsukooli, Rahvusooper Estonia Poistekoori, mis töötab kooristuudiona, koolitades lauljaid põhikoori tarvis jms.

Eksperdid peavad väga oluliseks teatriõpet keskkoolides (Tallinna 32. Keskkool), laialdast kooliteatrite võrku, korraldatavaid kooliteatrite festivale ning muud teatrilast huviharidust õpilastele, mis kasvatab noortes inimestes harjumust teatris käia ning kust kasvab ka järelkasv näitlejatele. Ekspertide sõnul ei ole Eesti teatrihariduse kvaliteedis probleeme, oluline on

mitmete koolide olemasolu, noorte näitlejate ja lavastajate juurdetulek on olnud pidev. Probleemiks on saanud aga näitlejakoolituse maht. Iga kahe aasta järel täieneb näitlejaskond uute noorte näitlejatega, kellel on oma ande tõestamiseks aega järgmised kaks aastat. Kuid kaks aastat ei pruugi olla piisav, et ennast loominguliselt leida. Kõigil noortel näitlejatel ei õnnestugi kohe erialast tööd leida. Kahjuks tuleb tõdeda, et näitleja, kes kooli lõpetamise järel kohe erialasele tööle ei saa või ei suuda oma andeid kiiresti välja tuua, jääb tõenäoliselt erialase tööta. Samas rõhutati, et Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias koolituse saanud butafoor-dekoraatoreid, valguskujundajaid ja lavastuskorraldajaid napib.

Kooride täiendus tuleb Eestis peamiselt Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiast, H. Elleri nimelisest Tartu Muusikakoolist ja Tallinna G. Otsa nimelisest Tallinna Muusikakoolist.

Vastupidiselt näitlejakoolitusele on tantsu alal tantsijatest puudus. Kohalikud tantsukoolid ei suuda pakkuda piisavalt järelkasvu. Seetõttu on tantsulavadel ka teistest riikidest tulnutel suur osakaal. Tantsuharidus on mõnevõrra ebamäärane. Koolide vahel puudub koostöö, keda koolitada ning kes on kutsekõlbulik. Ka tantsukunsti juures loetakse probleemiks suurt vabakutseliste arvu ning suure osa tantsijate seotust vaid projektidega.

Samas hindavad eksperdid kõrgelt üldhariduskoolides tehtavat tööd tantsukunsti propageerimisel ja arendamisel. Üheks teguriks, mis kasvatab aastast aastasse tantsuga tegelejate arvu üldharidus- ja kutsekoolides on publiku arvu ja piletitulu poolest Eesti suurimaks tantsufestivaliks peetav üritus “Koolitants”, mida korraldab Eesti Tantsuagentuur. “Koolitants” kuulub puhtalt harrastustegevuse valdkonda. 1995. aastal alguse saanud loometantsufestivalist võttis 2007. aastal osa 310 tantsutruppi 690 tantsuga. Kokku korraldati 42 kontserti, osalejaid oli kokku 5 089 (kuni 20-aastased üldharidus- või kutsekoolide õpilased).

6.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA TAKISTUSED

Tugevused

- Eesti kutselise teatri saja-aastane ajalugu
- repertuaariteatrite säilimine ja arenemine muutustes ja nende suur arv
- Eesti teatri ja näitlejate professionaalsus
- teatri positiivne maine ja väärtustatus ühiskonnas, teatrikülastuste suur arv
- teatrite koostöö – teatrijuhtide ümarlaud
- teatrite asukoht suurtes linnades ja maakondade kultuurikeskustena
- AITA ehk arvutusliku inimtööaasta arvestuse juurutamine finantseerimisel
- erinevate stiilide viljelemine, uuendusmeelsus ning sõnateatrite koostöö muusikavaldkonnaga
- suurtel teatritel kindlate sponsorite olemasolu
- teatريفestivalid
- stabiilne riigi toetus teatritegevusele ja -haridusele, erinevate tugiprogrammide rahastamine (sh väljasõiduetendused)
- kasvavad rahvusvahelised kontaktid, välisfestivalidel mängimine (kvaliteedi näitaja)
- erinevate teatrikoolide ja mitmekesise teatrihariduse olemasolu
- uute teatrite ja teatriprojektide tekkimine
- teatri- ja kultuuriajakirjanike (kriitikute) olemasolu (v.a tants)

lisaks tantsu osas

- traditsioon klassikalise balleti osas, tugev vene kool
- tunnustatud tantsukunstnikud
- kahe hästi toimiva agentuuri toel olemas organisatoorne potentsiaal

Nõrkused

- eesti näitekirjanike ja dramaturgide nappus
- uute hoonete ülalpidamine võib tekitada raskusi
- projektipõhise finantseerimise tõttu majanduslik ebakindlus (koolitus, enesetäiendamine, eksperimenteerimine), näitlejate järelkasv liiga suur
- loovtöötajate tegelemine projektide kirjutamisega (finantseerimistaotlused), sellest tingitud väsimine
- tehniliste töötajate ebarahuldavad töötingimused, madalad palgad ning koolitamist takistavad arvukad külalisesinemised

- külalislavastajad Eesti teatrites – neil jääb tahaplaanile näitlejate pikemaajaline areng
- etenduskunste nõrk turundus
- rahalised raskused teatrifestivalide kulude katmisel

lisaks tantsu osas

- valdkond pole iseseisev, puudub konstruktiivne valdkonnaülene koostöö ja toetus
- Eesti tippballetiartistid siirduvad välismaale, solistid ei ole kohalikud
- nüüdistantsu tantsijaid vähe
- erialaste täiendamisvõimaluste piiratus Eestis
- tantsuteooria ja -kriitika spetsialistide vähesus

Arenguvõimalused

- pikaajalisem riigi kultuuripoliitika, et tagada valdkonnas stabiilsus ja järjepidev areng (4-aastane rahastamise periood repertuaariteatritel, praegu sõltuvad iga-aastasest eelarvest)
- erateatritele ja ühendustele riikliku tegevustoetuse taotlemise võimaluse loomine
- publiku huvi: teatri vastu stabiilne; tantsu, eriti nüüdistantsu vastu huvi märkimisväärselt kasvamas
- publiku arvule ja kasumile lisaks muu näitaja väärtustamine (uuslavastuste arv jms)
- mitmekülgsus lavastuste ja lavastuspaikade osas
- repertuaari- ja projektiteatrite kombineerumisel uute teatrivormide teke, mis suurendab publiku huvi, eksperimentaalprojektid
- müük ja turundus (sihtrühmades)
- külalisetendused maakondades, suurem koostöö kohalike omavalitsustega, sponsorite, erasektoriga (nende toetuste suurendamine)
- koostöö teatrite ja teiste kultuurivaldkondade vahel (teatrimaja teenus, visuaalkunst, videokunst, muusikute ja tantsijate koos esinemised jne)
- suurem rahvusvaheline koostöö, rohkem külalisetendusi välismaal (eriti muusika ja tantsu osas), etenduste ja loovpersonal vahetus
- süstemaatiline täiendkoolitus (loovpersonal jt spetsialistid)
- muusikalide, muusikalavastuste lavastamine omatulu suurendamiseks
- algupärase dramaturgia lavaletoomine
- tuluvõimalused kõrval- ja abitegevustest: toitlustamine, kohvik, tehnika, kostüümilaenutus, helisalvestised etendustest, ruumide üürimine, piletite vahendus, kontserdid, rahvakultuuri üritused jt teatrivälised tegevused

lisaks tantsu osas

- uute tantsustiilide toomine repertuaariteatritesse balleti kõrvale
- kasvav huvi nüüdistantsu vastu (uute sihtrühmade toomine etenduskunste juurde)
- esinemispaikade ja ruumide osas koostöö repertuaariteatrite jt ruumide haldajatega

- välisesinemiste toetamine, välislavastajate kutsumine Eestisse ja loomeprotsessi soodustamine Eestis
- balletiartistide järelkasv: koolitus, vahetus, loomingulised stipendiumid, osalemistasude katmine rahvusvahelistel konkurssidel osalemiseks
- klassikalise ja kaasaegse tantsuhariduse kvaliteedi tõstmine (välismaa tipp-tantsupedagoogid, tipptantsijad jms)
- tantsuvaldkonna laialdasem ja professionaalsem kajastamine meediakanalites
- vähem kindlustatud tantsijate toetamine
- aktiivse tantsijakarjääri lõpetanute edasise tööhõive ebamäärasuse vähendamine ja ümberõppevõimaluste loomine

Takistused

- üldise majanduslanguse taustal ka riigipoolse toetuse vähenemine kultuurile, sh etendusasutustele
- erinevate etenduskunstivaldkondade ebavõrdne riiklik toetamine
- riigipoolne selgusetus, kuidas ja mismoodi arendada teatrielu säilimist ja kindlustada selle mitmekesisus ja areng (institutsioonid-projektiteatrid)
- rahalise toetuse ebapiisavuse tõttu tegeletakse omatulu suurendamiseks mittepõhitegevustega, kommertslavastustega, ka muusikalidega sõnateatrites jms
- heade lavastajate vähesus Eestis
- huvi puudus kontaktide vastu eri maade teatriala spetsialistidega
- teadmiste ja oskuste puudus lisaraha hankimisel investeringuteks
- teatrite linnastumine (esinetakse seal, kus on rohkem publikut), maakonnakeskuste teatritel publiku vähesus, mida leevendatakse külalisesinemistega
- küllastajate väärtushinnangute muutus – eelistatakse kergemat meelelahutust
- festivalide toetuste ebapiisavus takistab teatrite osalemist välisfestivalidel
- üldine elukalliduse tõus ja rahva ostujõu langus ning vaba aja nappus vähendavad teatrikülastusi
- kriitika tase

tantsu osas

- koostöövalmidus tantsuteatrite, klassikalise ja nüüdistantsu ühenduste vahel
- turunduse ebapiisavus (klassikalise tantsu osas, Eesti-sisene)
- meedia suunitlus meelelahutusele, tantsuarvustuste tase
- ühiskonna suhtumised ja väärtused: nüüdistants marginaalne või väga väikesele sihtrühmale suunatud, mida polegi vaja riigi poolt toetada

6.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS

Toodangu, teenuste mahu muutus

Kuigi eestlane on harjunud teatris käima võib majanduslanguse taustal eeldada, et publiku arv ei kasva, pigem on oodata lähematel aastatel külastatavuse vähenemist. Loodetavasti seda küll ajutiselt. Uuslavastuste arv on viimastel aastatel näidanud vähenemist. Majandussurutus takistab ka teatrite loominguliste plaanide täitmist ning selles osas ilmselt maht lähiaastatel ei suurene. Majanduse edenedes elujärje paranemine kasvatab kindlasti uuesti ka teatrite külastatavust.

Välisesinemiste potentsiaal

Ekspertide hinnangu järgi ei ole Eesti sõnateatrite välisesinemiste potentsiaal märkimisväärne, sest segab keelebarjäär ja teadmatus publikuhuvist, kuigi näitlejate mängutaset hinnatakse kõrgeks. Oluline takistus on raha puudus, lavastuste teistesse riikidesse viimine on väga kallis ja teatritel ei ole selleks endal ressursse. Takistab ka teatrite loominguline plaan, teatrimajas peab pidevalt etendusi mängima. Siiski kavandavad teatrid külalissetendusi Soomes, personalivahetusi Põhjamaade teatritega ning osalemisi välisfestivalidel. Balleti ja ooperi ning Vene Teatri võimalused on siin suuremad.

Välisesinemiste potentsiaal on suur nüüdistsantsul, osaliselt loovisikute elamise-töötamise tõttu mitmel maal ning väiksemate kulutuste tõttu, mis välismaal etenduse lavaletoomiseks kulub (truppide suurus, lavakujundus väiksem, koreograaf-lavastaja-tantsija sageli ühes isikus).

Tööhõive muutus

Tööhõive ei suurene. Tööjõu liikumine ei ole väga suur, see toimub valdkonna sees ehk teatrist teatrisse või teatritest vabakutselisteks. Järjest teravamaks probleemiks on kujunemas näitlejate üleproduksioon.

Klassikalise tantsu osas on Eestis tugev vene kool ja hea keeleoskus, mistõttu head tantsijad siirduvad sageli tööle välismaale. Balletisolistid Eesti teatrites on omakorda enamuses välisriikidest.

Nüüdistsantsu turuosa on marginaalne, tegevantsijaid vähe. Loomeisikutena on nüüdistsantsu viljelejad üldjuhul vabakutselised.

Lavatehnilist personali soovivad teatrid juurde palgata, kuid probleemiks on teatrite poolt pakutav palgatase, mis ei ole turul konkurentsivõimeline.

6.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele.

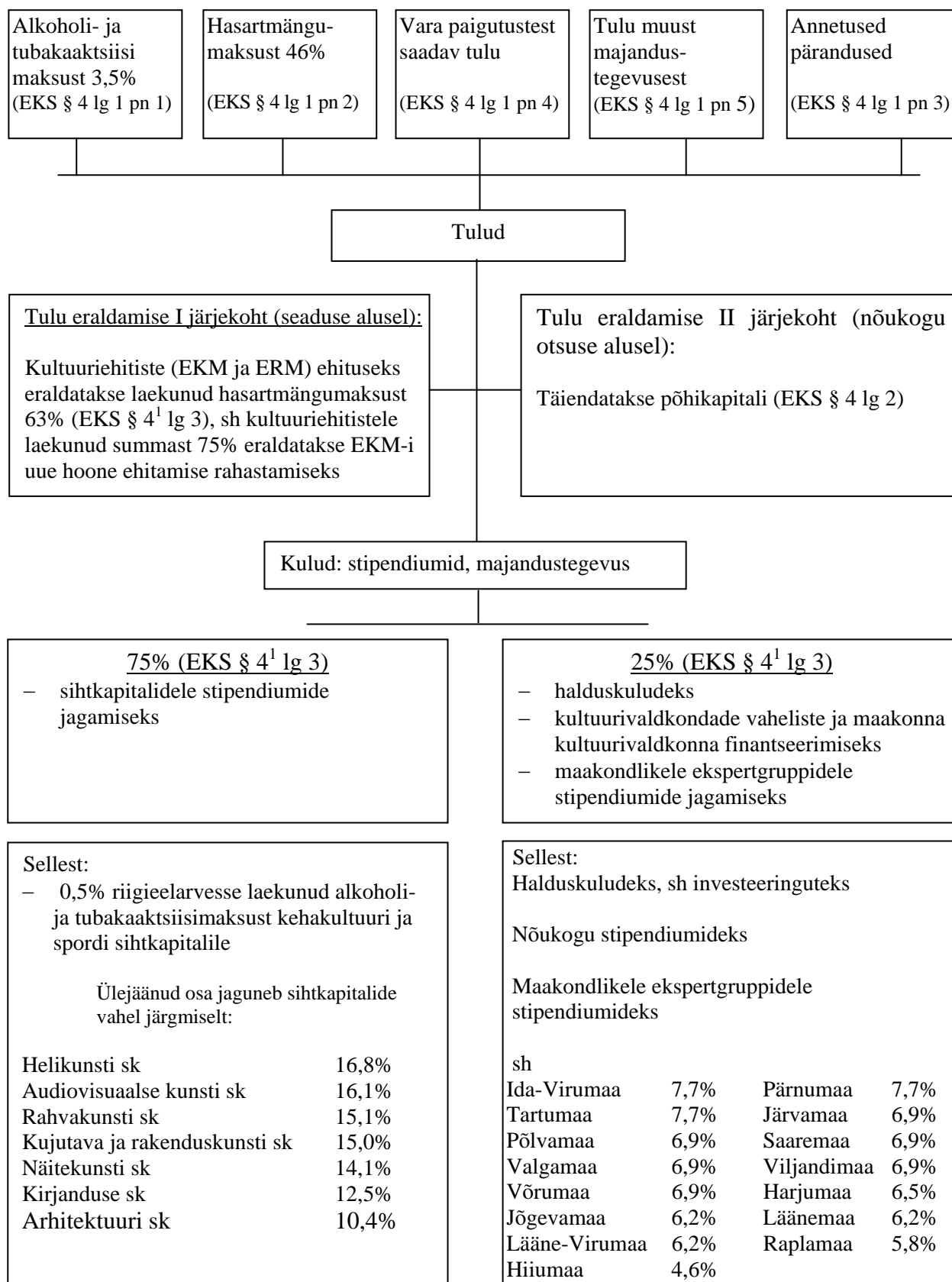
Etenduskunste valdkonna töö on läbi arutatud 22. aprillil 2009 toimunud ümarlaul.

Nimi	Organisatsioon	Osalemine ümarlaul
Ain Lutsepp	Eesti Teatriliit	*
Ott Karulin	Eesti Teatri Agentuur	*
Kristjan Kurm	Eesti Tantsuagentuur	*
Tiia Sippol	Eesti Teatri Agentuur	
Ülla Veerg	Rahvusoper Estonia	
Ave Svarts	Teater Vanemuine	
Aivi Reimand	Tartu Ülikool, Teatriteaduste õppetool	
Jelena Poznjak-Kõlar	Vanemuise Tantsu- ja Balletikool	
Piret Kallas	EAS, Turismiarenduskeskus	
Karen Alamets	Tallinna Ettevõtlusamet	
Kaie Kiilaspää	Tallinna LV, Kultuuriosakond	
EKI partneritest osalesid:		
Tõnu Lensment	Kultuuriministeerium	*
Silja Lassur	Tallinna Ülikool	*
EKI töögrupist osalesid:		
Maris Viileberg	Eesti Konjunkturiinstituut	*
Evelin Ahermaa	Eesti Konjunkturiinstituut	*

Etenduskunsti tegevusalad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi

900	Loome-, kunsti- ja meelelahutustegevus
9001	Lavakunst
90011	Teatri- ja tantsuetenduste lavastamine ja esitamine
	<ul style="list-style-type: none"> - teatrietenduste, ooperi- või tantsuetenduste lavastamine ja esitamine - teatri- ja balletitruppide tegevus - tsirkustruppide tegevus - vabakutseliste (üksik)esinejate, nt näitlejate, balletiartistide, tantsijate, akrobaatide, ettelugejate, saatejuhtide, tsirkuseartistide, modellide jt tegevus <p>Sia kuulub ka: jõuluvana, pulmaisa teenuse osutamine</p>
9002	Lavakunsti abitegevused
90021	Lavakunsti abitegevused
	<ul style="list-style-type: none"> - näitejuhtide, lavastajate tegevus - teatrietenduste, kontsertide, ooperi- või tantsuetenduste, tsirkuseetenduste lavastamise abitegevused, nt lavakujundajate, lavatöölise jm tegevus - statsionaari omavate kui statsionaarita kunstiürituste produtsentide ja antreprenööride tegevus - kunsti-, muusika- ja kirjandusteoste autoriõiguste haldamine
9003	Kunstialane loometegevus
90031	Kunstialane loometegevus
	- vabakutseliste kunstnike tegevus
9004	Teatri-, kontserdi jms hoonete käitlus
90041	Teatri-, kontserdi jms hoonete käitlus
	- kontserdisaalide ja teatrite ning teiste kutserajatiste tegevus
855	Muu koolitus
8552	Huvikoolitus
85522	Tantsukoolide tegevus
	<p>Sia kuuluvad üksused annavad nõuetekohaselt (ametlikult) organiseeritud õpet, põhiliselt hobi-, vabaaja-, enesearenduslikel eesmärkidel, kuid õppe läbimine ei võimaldada omandada kutset ega riiklikult tunnustatud tasemehariduse kvalifikatsiooni</p> <ul style="list-style-type: none"> - tantsuõpetus - tantsustuudiod

Eesti Kultuurkapitali varade moodustumise ja jaotamise skeem

Märkus: EKS – Eesti Kultuurkapitali seadus; EKM – Eesti Kunstimuuseum; ERM – Eesti Rahva Muuseum

Allikas: Eesti Kultuurkapital